

AZ ÉKSZERVÁROS FOGLALATA –
 SOPRON VÁRKERÜLET –
 SZABADTERMEGÚJÍTÁS
 A SOCKET TO FIT THE TOWN
 JEWEL – SOPRON CASTLE DISTRICT
 – PUBLIC SPACE RENEWAL
 BARDÓCZI SÁNDOR
 4. OLDAL / PAGE 4

NEBBJEN ÉS A VÁROSFIGET –
 A LEGÚJABB LEVÉLTÁRI
 KUTATÁSOK TÜKRÉBEN
 NEBBJEN AND THE CITY PARK –
 IN THE LIGHT OF RECENT
 ARCHIVAL RESEARCH
 JÁMBOR IMRE
 18. OLDAL / PAGE 18

TÁJIDENTITÁS-ERŐSÍTÉS
 EGY NEMZETKÖZI
 TÁJREVITALIZÁCIÓS
 ÖTLETPÁLYAZAT KERETÉBEN
 INTERNATIONAL CALL
 FOR LANDSCAPE RENEWAL
 IDEAS TO FOSTER
 LANDSCAPE IDENTITY
 JÁKLI ESZTER,
 MANDEL MÓNIKÁ
 34. OLDAL / PAGE 34

HELLO WOOD BALATONI
 HEKK, 2016
 HELLO WOOD BALATONI
 HEKK, 2016
 ZELENÁK FRUZSINA,
 VALKAI CSABA
 50. OLDAL / PAGE 50

SENSORY TRAILS. NORMA
 BUDAPEST
 IVAN JUAREZ
 60. OLDAL / PAGE 60

Tájépítészeti és Településtervezési Kar – Budapest
 Kert- és Szabadtervezési Tanszék
 H-1118 Budapest, Vilkányi út 35-43.
 Telefon: +36 1 305 7288
 E-mail: szerk@4djournal.hu
 Web: www.4djournal.hu

4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT / 4D JOURNAL OF LANDSCAPE ARCHITECTURE AND GARDEN ART | 41. SZÁM 2016 / NO 41 2016

4.

AZ ÉKSZERVÁROS FOGLALATA
 A SOCKET TO FIT THE TOWN
 JEWEL

4D/41.

AZ ÉKSZERVÁROS FOGLALATA –
SOPRON VÁRKERÜLET
– SZABADTÉRMEGÚJÍTÁS
*A SOCKET TO FIT THE
TOWN JEWEL – SOPRON
CASTLE DISTRICT – PUBLIC
SPACE RENEWAL*

BARDÓCZI SÁNDOR
4. OLDAL / PAGE 4

NEBBIEN ÉS A VÁROSLIGET
– A LEGÚJABB LEVÉLTÁRI
KUTATÁSOK TÜKRÉBEN
*NEBBIEN AND THE CITY PARK
– IN THE LIGHT OF RECENT
ARCHIVAL RESEARCH*

JÁMBOR IMRE
18. OLDAL / PAGE 18

TÁJIDENTITÁS-ERŐSÍTÉS
EGY NEMZETKÖZI
TÁJREVITALIZÁCIÓS
ÖTLETPÁLYÁZAT KERETÉBEN
*INTERNATIONAL CALL
FOR LANDSCAPE RENEWAL
IDEAS TO FOSTER
LANDSCAPE IDENTITY*

**JÁKLI ESZTER,
MANDEL MÓNIKA**
34. OLDAL / PAGE 34

HELLO WOOD BALATONI
HEKK, 2016
*HELLO WOOD BALATONI
HEKK, 2016*

**ZELENÁK FRUZZSINA,
VALKAI CSABA**
50. OLDAL / PAGE 50

*SENSORY TRAILS .
NORMAFA . BUDAPEST*

IVAN JUAREZ
60. OLDAL / PAGE 60

Tisztelt Olvasó!

A '4D' Tájépítészeti és Kertművészeti Folyóiratot alapító Tájépítészeti és Településtervezési Kar életében változás történt. 2016. január 1-től a Budai Campus három kara átkerült a Budapesti Corvinus Egyetemről a Szent István Egyetemhez. A 4D tulajdonosa tehát ez évtől hivatalosan a SZIE. A változatlanul Budapesten, a Budai Campuson működő Tájépítészeti és Településtervezési Kar, mint a 4D alapítója és szerkesztője változatlan célokkal és töretlen elkötelezettséggel viszi tovább az egyetlen hazai tájépítészeti folyóirat szerkesztését, gondozását.

Az elmúlt tíz évben két fontos minőségi lépést tettünk. A 4D MTA listás, elfogadott tudományos periodika lett, 2010 óta pedig immár kétnyelvű a folyóirat, azaz a nemzetközi tudományos kapcsolatok építése érdekében magyar és angol nyelven jelennek meg a cikkek, s szinte nincs olyan lapszám, amiben ne lenne külföldi publikáció. A 4D tehát a hazai és a nemzetközi tájépítészet fóruma, amely a szakterület teljes spektrumát kívánja reprezentálni. Célunk tudományos cikkek, közlemények, kutatási eredmények megjelentetése, továbbá szabadtérépítészeti, kertművészeti alkotások, városi tájépítészeti munkák, történeti kertek, tájak kezelésének, megújításának bemutatása.

Tíz év alatt 40 lapszám jelent meg, vagyis évente négy lap. 2016-ban sajnos csak két szám kiadását tudjuk vállalni. Ennek két oka is van: egyrészt az egyetemi integráció, ami tulajdonosváltást és jelentős többletmunkát is jelentett a Kar számára; másrészt a 4D kiadási NKA támogatása idén mintegy a harmadára zsugorodott. Bízunk benne, hogy az idei két lapszám után rendezni tudjuk sorainkat, és jövőre újra évi négy lapszámot tudunk kiadni. Számítunk minden régi és új munkatársunk, szerzőnk, támogatónk és nem utolsósorban minden tisztelt olvasónk és előfizetőnk segítségére és közreműködésére.

Mezősné Szilágyi Kinga

Dear Reader!

There has been a change in the life of the Faculty of Landscape Architecture and Urban Planning that founded the Journal of Landscape Architecture and Garden Art '4D'. From January 1st 2016 three faculties of the Buda Campus have been detached from the Corvinus University of Budapest to join Szent István University (SZIE). As of this year, the owner of 4D therefore is officially SZIE. Still at the Buda Campus in Budapest, the Faculty of Landscape Architecture and Urban Planning, as the founder of 4D and its editor, continues with the same objectives and a steady commitment to take care of the only Hungarian journal of landscape architecture and its edition.

In the last ten years we have reached two important milestones in quality. 4D has become a listed, accepted scientific periodical by MTA (Hungarian Academy of Sciences), and since 2010 it has been bilingual, which means that in order to strengthen the international scientific relationships its articles are published in Hungarian and English, and there is hardly any edition without foreign publication. Thus, 4D is a forum of Hungarian and international landscape architecture that aims to represent the whole spectrum of the profession. Our goal is to publish scientific articles, announcements, research findings, furthermore to present creations of open space design and garden art, works of urban landscape architecture, or the maintenance and renewal of historical gardens and landscapes.

In ten years, 40 editions have been published which means 4 per year. Unfortunately, in 2016, we could only manage to publish two. There are two reasons for that: On the one hand the university integration that brought along a change in the ownership and significant additional work for the Faculty; on the other hand, the support received by NKA (National Cultural Fund) for the edition of 4D decreased to its third this year. We hope that this year, after these two editions we can get back to normal and that next year we will again be able to publish four editions. We count on the help and contribution of all of our old and new colleagues, authors, sponsors and not least on all of our dear readers and subscribers.

Mezősné Szilágyi Kinga

NEMZETKÖZI HALLGATÓI SIKER A LANDSCAPE ARCHITECTURE AND GARDEN ART MLA SZAKON - TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS TELEPÜLÉSTERVEZÉSI KAR

Az Európai Tájépítészeti Iskolák Tanácsa (ECLAS) minden évben pályázatot hirdet a kiemelkedő oktatók, kutatók és hallgatók elismerésére, díjazására. A 2016. évi mesterszakos hallgatói ECLAS díjat Ivan Juarez hallgatónk nyerte meg magas színvonalú diplomatervével, kiemelkedő tanulmányi eredményével és aktív, elkötelezett részvételével a Kar életében, a Kar nemzetközi képzésében meghirdetett és nagy sikerrel végigvitt tervezői gyakorlati kurzus vezetésével.

Ivan a 2014-ben indított MLA képzés első évfolyamának hallgatójaként iratkozott be a Tájépítészeti és Településtervezési Karra. Építész alapképzettséggel és a táj, a természet iránti spontán rácsodálkozással és érzékenységgel érkezett a szakra. A két éves mesterszak alatt mindvégig nyitott és lelkes volt, kimagasló eredményeket ért el mind az elméleti képzésben, a tervezéseméleti, kutatási jellegű feladatokban és a tervezési munkákban. Természetes nyitottsága az MLA két éve alatt értő tudássá érett.

Diplomatervében - „Normafa Sensory Trail” - a budai hegyek talán leginkább meghatározó részének, a Normafa és környékének fejlesztésével foglalkozott. Tájépítészeti tanulmányait kiválóan alkalmazva értette és látta meg a táj szerkezetét, s tárta fel elemzései során a táj finom részleteit, a természet, a táj szépségét. Az „érzékeny útja” Ivan saját tájmegismerésének és tájlátásának három dimenziós kivetítése, egy olyan ‘út’, melynek végigjárásához, a táj felfedezéséhez jó érzéssel, jó formaképzéssel tervezi meg a finoman a tájba simuló útvonalat, melyen a tájat, a kilátást, a tájformákat és tájelemeket, a fákat, a növényeket láttató, értető installációkat helyez el.

Az MLA szak oktatói nevében állíthatom, öröm volt Ivanal dolgozni, s a Kar egésze számára öröm az ECLAS Master Student’s Award. Bízunk benne, hogy az MLA szakon tanult tájépítész szemléletet és látásmódot jól tudja majd hasznosítani odahaza, mexikói egyetemi oktatói munkájában.

INTERNATIONAL STUDENT SUCCESS AT THE DEPARTMENT OF LANDSCAPE ARCHITECTURE AND GARDEN ART MLA - FACULTY OF LANDSCAPE ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

The European Council of Landscape Architecture Schools (ECLAS) announces a tender every year for the recognition of excellent teachers, researchers and students. The ECLAS price for Outstanding Master Students in 2016 has been awarded to our student Ivan Juarez for his high quality diploma plan, his excellent academic achievement and his active, engaged participation in the life of the Faculty, by leading the practical design course of great success that has been announced in the international training at the Faculty.

Ivan has matriculated to the Faculty of Landscape Architecture and Urban Planning as a student of the first year in MLA training launched in 2014. He came to the Faculty with a basic qualification in architecture and a spontaneous wonderment towards landscape and nature as well as an appreciative sensibility. During the Master course of two years he has always been open-minded and enthusiastic, achieving extraordinary results not only in the theoretical training but also in design theory, research tasks and design works. His natural open-mindedness evolved into an appreciative knowledge over the two years of the MLA.

In his diploma plan “Normafa Sensory Trail” he dealt with the development of one of the most determining parts of the Buda Mountains, Normafa and its surroundings. Applying his studies in landscape architecture perfectly, he grasped and realized the structure of the landscape and he revealed in his analyses the delicate details of the landscape, the beauty of nature and the landscape. The “sensory trail” is a 3D-projection of Ivan’s own landscape-experience and landscape-vision, a ‘trail’, for which he plans the track, blending into the landscape, with a good sense and good form usage and places installations that make the landscape, the view, the landscape shapes and elements, the trees and plants visible and comprehensible.

I can say on behalf of the teachers at the MLA that it was a pleasure to work with Ivan and that the whole Faculty is proud of the ECLAS Master Student’s Award. We hope that at home, in his work as a University teacher in Mexico, he will be able to make good use of the landscape architectural views learnt at the MLA.

AZ ÉKSZERVÁROS FOGLALATA

SOPRON VÁRKERÜLET – SZABADTÉRMEGÚJÍTÁS¹

A SOCKET TO FIT THE TOWN JEWEL

SOPRON CASTLE DISTRICT —

PUBLIC SPACE RENEWAL¹

SZERZŐ/BY:
BARDÓCZI SÁNDOR

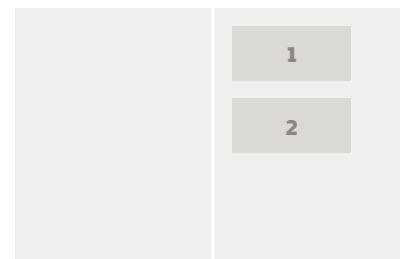
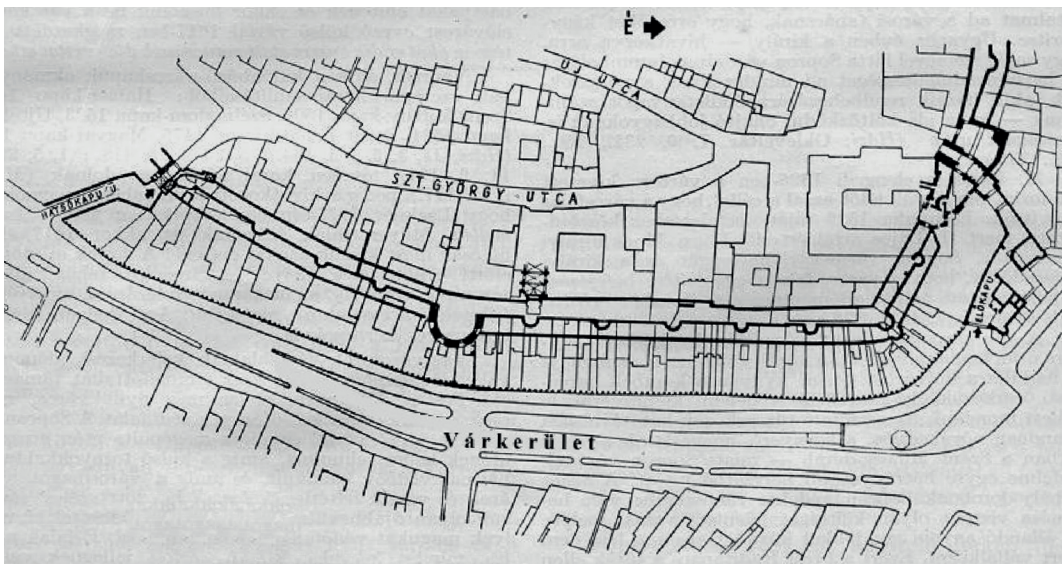
Sopron azok közé a középvárosaink közé tartozik, amelyek szerkezetükben még erősen őrzik a középkori jellegét, épületeikben pedig a modernizmus előtti nőtt város miliójét. Amikor a napóleoni háborúk után a haditechnikai újítások (pl. a hőlégballon harcászati bevetése), valamint a városiasodás középkori falakon való túlterjeszkedése együttesen tette zárójelbe a városfalak létjogosultságát, számos európai városban döntöttek a városfalak lebontásáról. Ez szükségszerűen jelentette addig nem volt szabadterek kialakítását, amelyeket eltérő fejlesztési filozófiák mentén alakítottak a városok körüttá, sétatereké, zöld gyűrűvé, vásártereké, vagy beépített területé.

Sopronban a vásártéri koncepció győzött. A településtörténeti adatok szerint

itt kevésbé gyűrűztek be azok a haladóbb bécsi hatások, amelyek a modern városi életet, a polgárosodást a „sétatéri” vagy „népkerti” irányba (ahogy a bécsi ring esetében) tolták volna ki. Azonban az is igaz, hogy az Ógabona tér és a Petőfi tér teljes és részleges beépítését kivéve, a városfal menti védmű és vizesárokrendszer helyén máig megmaradt egy nagyvonalú szabadterhálózat, amely közterületként ma is körülöleli a mandulamag alakú óvárost, a soproni várkerületet. A gépjármű-közlekedés és parkolás a XX. század második felétől kezdődően szinte teljesen felélte ezt a nagyvonalú térhálót, ami fokozatosan csúszott át a piactéri funkcióból egy közlekedésorientált közúti státuszba.

Csak 2009-ben indult el a Várkerület kapcsán az addigi status quo helyett egy

¹ A soproni Várkerület megújítása 2016-ban Pro Architectura díjat kapott 'Terv és Tervpályázat' kategóriában.

1. kép/pict.:

A városfallal körülvevett Sopron képe XVII. századi metszeten / View of the historic walled city of Sopron on a 17th century engraving

Integration of the city walls and the urban fabric between Hátsó-kapu (Rear Gate) and Előkapu (Fore Gate)

2. kép/pict.:

A városfal és a városi szövet összeépülése a Hátsó-kapu és az Előkapu között /

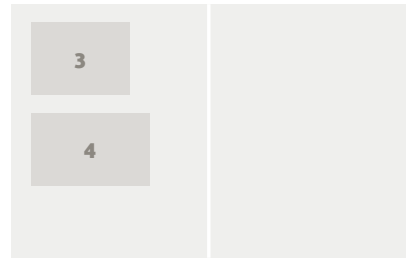
Sopron is one of our medium-size towns still retaining much of their medieval character in their structure, while the buildings are reminiscent of a city milieu predating modernism. As the Napoleonic Wars brought technical innovations (such as military hot air balloons), and the urbanization trend had cities sprawl beyond their medieval limits, city walls were fast becoming redundant and obsolete. Many European cities opted to demolish their old perimeter walls. Inevitably this formed new open spaces which, according to different respective development concepts, were adapted to circuit roads, promenades, green rings, marketplaces, or developed land.

In case of Sopron, the marketplace concept prevailed. Based on local historical data, the progressive

Viennese trend has made less of an impact on urban life here, which would have prompted the adoption of a promenade or public garden (as in case of the Ring in Vienna). Yet it is evident that aside from the entire section of Ógabona tér and Petőfi tér being developed for construction, what used to be the rampart and moat system along the city walls is now a sweeping network of free spaces, a belt of public space encircling the almond-shaped old town center, the Sopron castle district. Vehicle transport and parking all but consumed this sweeping spatial network, which gradually slipped from its market function into a transport oriented public road status.

Only by 2009 did a new concept emerge for moving the Castle District's quality

1 The Sopron project was awarded a Pro Architectura Prize of 2016 in the category of Architectural design and Planning competition"

3. kép/pict.:
Várkerület, 1915 /
Castle District, 1915
(FOTÓ/PHOTO:
VARGHA ZSUZSA
©FORTEPAN)

Központ / Castle
District, 1964 Lechner
Nonprofit Kft.
Documentation Centre
(FOTÓ/PHOTO: VÁTI
©FORTEPAN)

4. kép/pict.:
Várkerület, 1964
Lechner Nonprofit
Kft. Dokumentációs

másik minőségre való törekvés. A folyamatban az uniós fejlesztési források, a városi forgalomcsillapító akarat és a gyalogos dominancia iránti igény hazai reneszánsza metsződött össze egy tervpályázatban, amelyen a Hetedik Múterem és a Geum közösen pályázott és kapott második helyezést (első díjat nem osztottak ki.) A Szabó Levente DLA vezette Hetedik Múterem és a velük több projektben szorosan együttműködő Geum Tájépítész Iroda (Csontos Csenge, Gyüre Borbála, Lád Gergely) a tőlük megszokott zen minimalizmussal nyúltak a

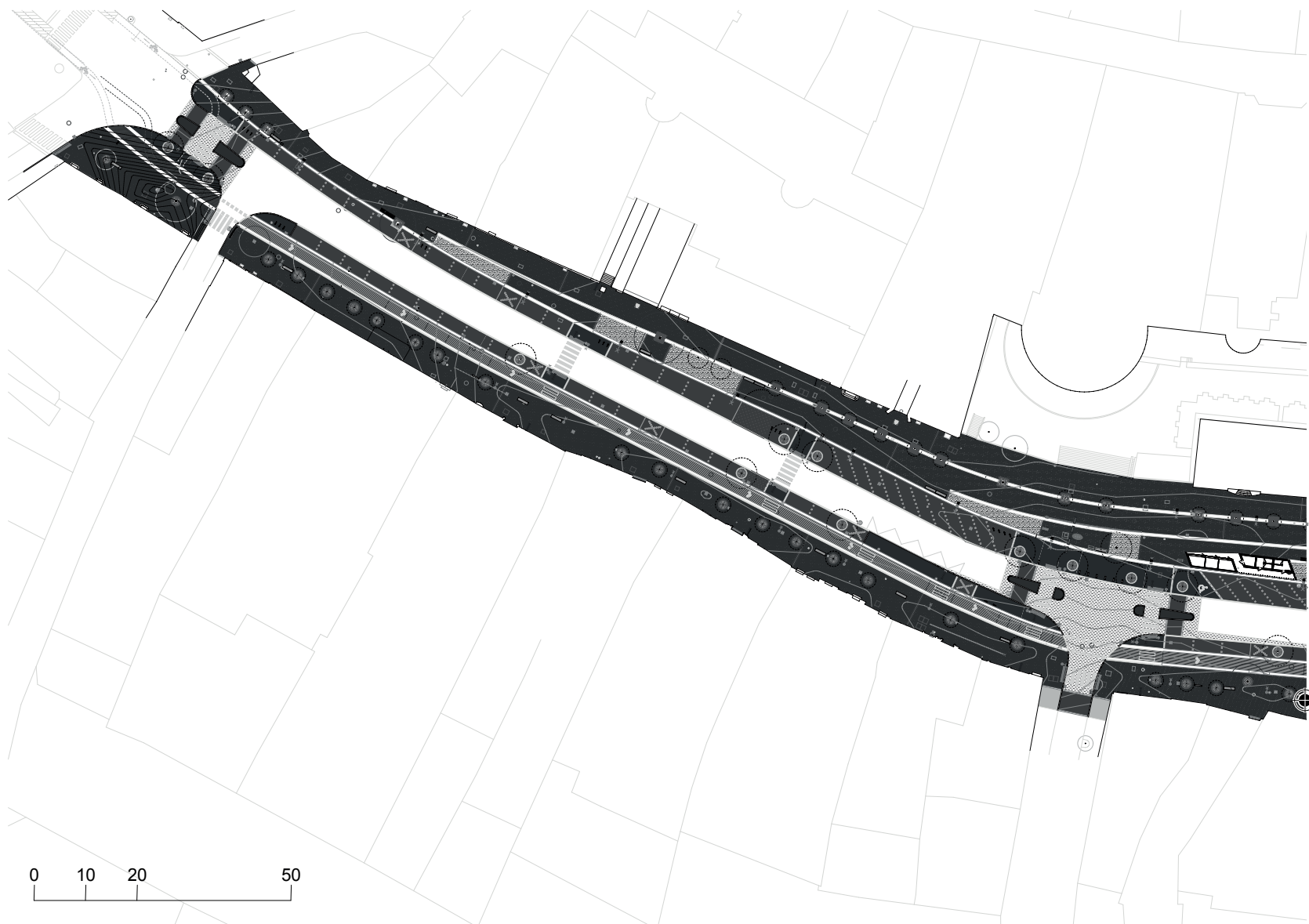
várkerületi problematikához. A létrejött mattfekete, zöldfelületekkel sűrűn tarkított, visszafogott mintázatú városi / szabadtéri szőnyeg legerősebb funkcionális mondanivalója a tér újrafelosztásában és a vizuális egység megteremtésének igényében csúcsosodik ki. Kétségtelenül soha nem volt kortárs réteget, karakteresen mai felületet képez az elképzelés egy nőtt városi peremen, összeköti a vegyesen középkori, barokk, vagy polgári nőtt térfalat, miközben semlegességgel, visszafogottságával tüntet, maníroktól mentesen. E kortárs megfogalmazás

beyond the status quo. In this process, EU development funds, the city's will of traffic calming and the domestic renaissance of a need for pedestrian dominance met each other in a competition. In this design contest, Hetedik Múterem and Geum took part jointly and received the second prize (no first prize was awarded.) Led by Levente Szabó DLA, the Hetedik Múterem architect studio and their regular project partners Geum landscape design office (Csenge Csontos, Borbála Gyüre, Gergely Lád) approached the Castle District issue with their usual zen minimalism. The result is a low profile jet black urban / open air carpeting, dotted with liberal splashes of green cover, conveying an overwhelming functional message of redistributing space with a vantage for visual unity. Certainly it produces a distinctly contemporary layer overlaid on an organic urban periphery, interconnecting an organic medley of medieval, Baroque, and early 20th century wall sections, distinct with its own neutrality and lack of affect. This contemporary neutrality underscores the historical medley of periphery walls, boosted by the contrasting color scheme. The rondella bastion's breached outer wall not only reveals a section of surviving city wall, but also connects this project to another architectural feature, the Várfal sétány promenade beside the recently excavated old wall. It is as much a tip into time travel as it is a zone of urban privacy.

Local small businesses, as in practically every case of impending urban development, attacked the project fiercely, for fear of a resulting lapse in commerce. The same local businesses are now crowding into the reclaimed public space, where

former parking lots are bringing boosts in turnover. This is much to the designers' satisfaction, and the airy spatial structure not only facilitates but actually encourages businesses to thrive. Green zones are in plane with the ground level, and there is no sign of trodden social paths on the lawn. It takes a West-Hungarian medium town for such a venture to work, apparently conflict-free: anywhere else this would have made a reckless undertaking.

Sometimes a town has trouble articulating what it is missing to be a truly good place. *Couleur locale* is an elusive substance, and even as we move through it day to day we won't always notice when it is finally gone. When decline (including that of public spaces) sets in gradually, a drastic extrinsic reinterpretation can produce an abrupt shocking effect, but one that may open up new perspectives for an inspired reuse of public space. The open spaces of Sopron's castle district had long been in a neglected state of barren and unimaginative dreariness, all the more apparent now in hindsight, especially on the dividing line of the developed and undeveloped sections of the castle grounds. In retrospect the most dismal period would have been that between World War II and the turn of the millennia, when these premises were gradually and systematically given over to transportation and parking purposes. In place of that, we now have a considerable tract of pedestrian-dominated promenade space, giving way to urban life, perambulation, cycle traffic, meeting points, reduced traffic zones, cafés and event facilities. At the forefront of this makeover stand the newly placed rows of saplings waiting to grow into a unified line of avenue trees, a new

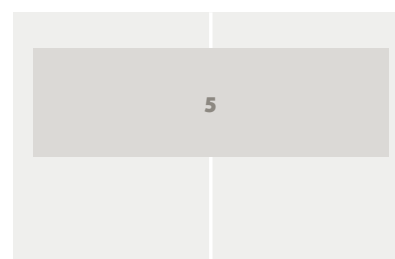

semlegessége pedig kiemelően hat a térfalak sokszínű történelmi rétegére, s ezt a színkontraszt is remekül megsegíti. A térfal rondellánál történő felhasadása pedig nem csak a városfal megmaradt darabjára pillant rá, hanem összekapcsolja ezt a projektet egy másik nagy élménnyel, a nemrég feltárt városfal menti sétánnyal (Várfal sétány), amely egyszerre időutazás és városi intimzóna.

A kiskereskedelem, ahogy ez szinte minden ilyen átalakítás előtt lenni szokott, hevesen támadta az átalakítást, attól való félelmében, hogy ez a kereskedelmi forgalom megcsappanását jelenti majd. Ugyanez a kiskereskedelem most sorban települ ki a parkolóktól visszafoglalt közterületekre és a forgalom növekedéséről ad számot – a

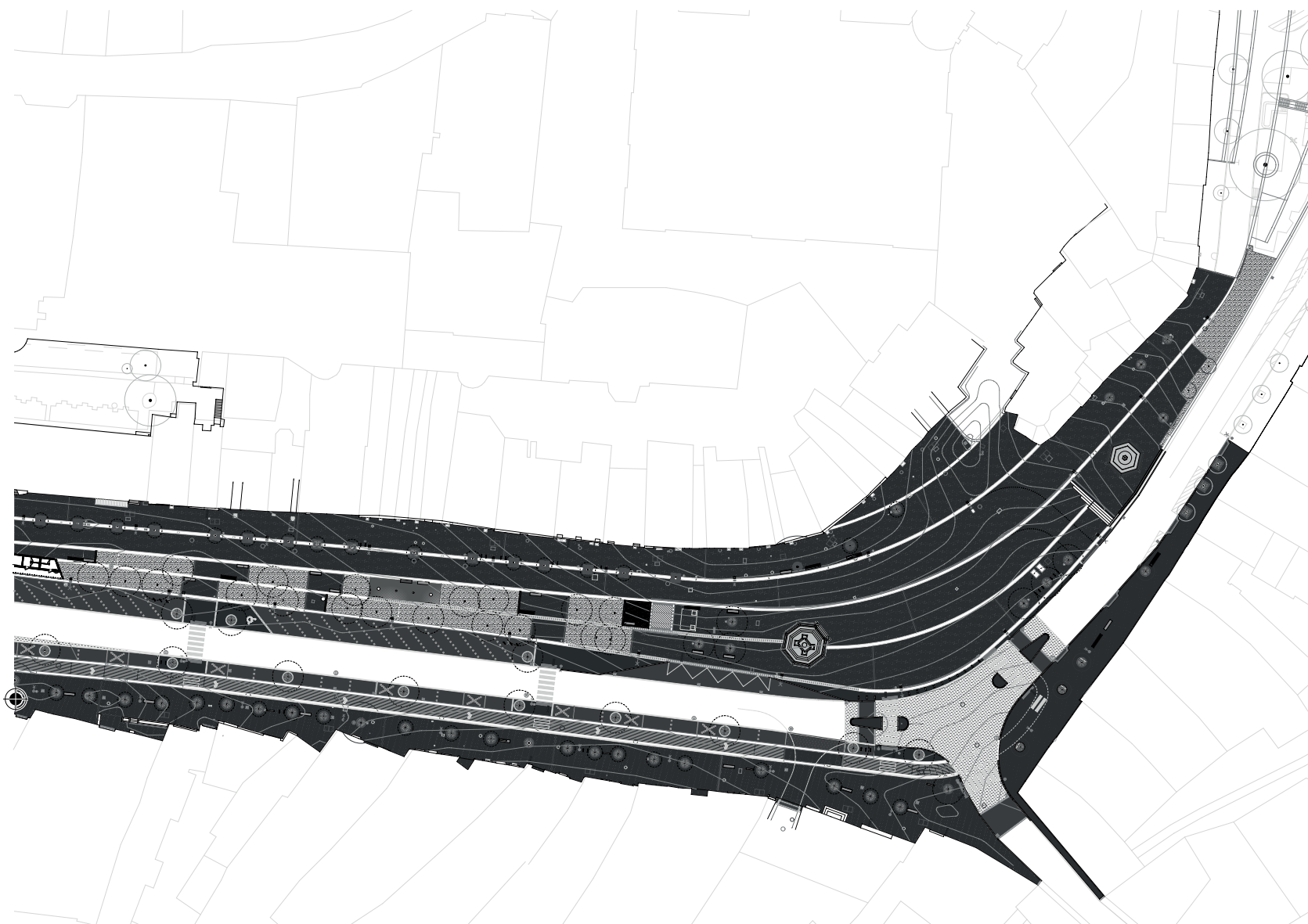
tervezők legnagyobb meglepedésére. Az új, szellős térstruktúra mindezekre nemcsak lehetőséget nyújt, hanem ösztönzi is a kitelepülést. A szintben elhelyezett, kiemelés nélküli zöldsávokon az áttaposásnak nyoma sincs. Egy nyugatmagyarországi középvárosban ilyen bátran be lehet vállalni, láthatóan konfliktus nélkül fenntartható: máshol mindez nagy fokú vakmerőségre vallana.

Egy város néha nehezen tudja megfogalmazni, ha valami hiányzik belőle ahhoz, hogy jó hely legyen. A hely szelleme illékony anyag, ha minden nap benne élünk nem mindig vesszük észre, mikor illant el teljesen; ha pedig a romlás (ahogy a közterületminőség-romlás is) lépésről lépésre történik, akkor egy drasztikus, kívülről jött újrafogalmazás nagyon

5. kép/pict.:

A Várkerület revitalizációja I. ütemének helyszínrajza / Site plan of the 1st phase of the Castle District revitalization

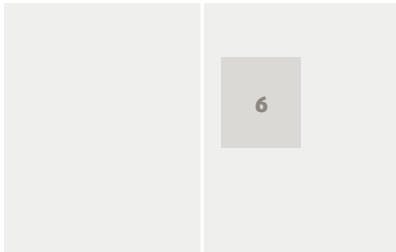

rhythm of green cover and street furniture. This concept reduced motor traffic and drastically cut down the sprawling parking spaces and traffic throughways unjustifiable in such historical heritage settings. Instead, a redistribution of the street offers space to facilitate other urban functions. The framework, the socket is still incomplete, with the first livened section covering 15 thousand meters square even as designers are already planning a follow-up, to be realized swiftly, one may hope.

The sweeping scale of the space, with 40-60 meter breadth, has overridden its former articulation (of supporting walls, service pathways and main traffic ways) in a new concept, which reaches back to late 19th century tradition in a strong

shift toward transverse pedestrian traffic, while retaining longitudinal momentum. This momentum however was decelerated to a speed more befitting of a downtown environment. This concept reinstates a capacity for browsing, sitting, meeting, at a mellower tempo.

The downshift from fortissimo to andante has also called for a more modern orchestration. It was to this rhythm that Sopron walked into the 21st century. While a jewel is certainly more important than its socket, without an aesthetic framework even the most impressively cut diamond is practically devoid of function. Sopron, the “town jewel” now has such a socketwork in the making, and we may surely be hopeful for its continuation. The plan is already in the works. ©

6. kép/pict.:

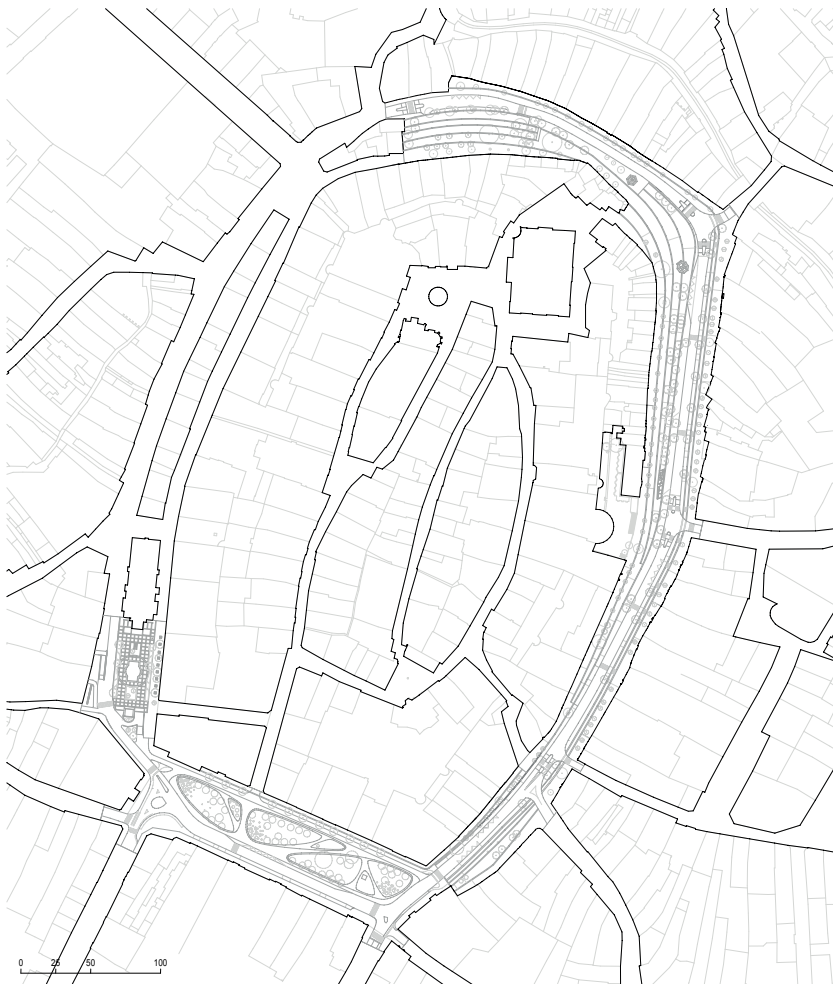
A teljes városmag helyszínrajza, a megújult Várkerület és a tervezett Széchenyi tér és Kisvárkerület / Site plan of the entire town center, the renewed

Castle District and the planned Széchenyi tér and Small Castle District (Kisvárkerület)

váratlan sokkhatás tud lenni, s egy-szersmind olyan új perspektívákat nyit, amelyek inspirációt adnak a másfajta térhasználatra. A soproni várkerület szabadterei – az átfogalmazás utáni állapotból visszatekintve sokáig voltak lelketlenül sivarak és koncepciótlanok, s ebben ma különös módon a már rehabilitált szakasz és a még nem rehabilitált határán lehet a legjobb képet kapni a várkerületben. Visszatekintve, a leglelketlenebbül sivár e térhálózat a II. világháború és az ezredforduló közötti időszakban lehetett, amikor a teret szisztematikusan és apró szeletekben felzabálta a gépjármű-közlekedés és parkolás. Ennek helyén született most egy jelentős szakaszon gyalogos dominanciájú séta- és rendezvénytér, amely a városi életet, a sétát, a kerékpáros forgalmat, a találkozást, a csillapított gépjármű-célforgalmat, a kávézókat, a rendezvénytér, a még valóban megerősödésre (a fatelepítés négydimenziós folyamat) váró új, egységes fasorokat és a ritmikát, tagolást adó zöldfelületeket, utcabútorokat tette előtérbe. A koncepció visszaszorította a motorizációt, drasztikusan redukálta a helyfoglaló parkolókat és ebben a műemléki környezetben indokolatlan forgalmi keresztmetszet helyett az utca újrafelosztását ajánlotta fel a városi élet egyéb funkcióinak kielégítésére. A keret, a foglalat még nem teljes, első szakasza (mintegy 15 ezer m²) kelt életre, ám a tervezők már a folytatást készítik elő, s remélhetőleg ebből is megvalósulás lesz hamarosan.

A nagyvonalú, 40-60 m széles teresedés korábbi tagoltsága (támfalak, szervízút és főforgalmi út) az új koncepcióban feloldódott, visszanyúlva a 19. század végére, s így a korábbinál sokkal nagyobb hangsúlyt kapott a keresztirányú gyalogos mozgás, javult a térérzet, felszabadult a kötöttségek alól a folyosókba kényszerített gyalogos forgalom, s mindeközben megmaradt a hosszirányú lendület is. Ez a lendület azonban lefékeződött arra a sebességre, amely ehhez a belvárosi környezethez méltóbb. Ebbe a koncepcióba már újra belefér a báméskodás, a leülés, a találkozás, a kedélyesség.

Az előadásmód fortissimóból átváltott az andante fokozatba, miközben a hangszerelés is egy modernebb hangzást követ. Sopron erre az ütemre lépett be a XXI. századba. Egy ékszerben ugyan nem a foglalat a legfontosabb, de ha az nincs, akkor egy csiszolt gyémánt sem tud a használati elvárásnak megfelelni, s esztétikai értelemben sincs meg az a keret, amelyben a drágakő megfelelően érvényesül. Sopronban, az „ékszervárosban” ez a foglalat most van készülóban. Az ötvösmunka jó része már elkészült, a folytatásban pedig bizvást reménykedünk. A műhelyben már folyik a munka.

Projektadatok:

Terület: kb. 15 000 m² köztér és 40m² épület
 Tervezés: 2009 (országos tervpályázat), 2010-2013
 Kivitelezés: 2014-2015
 Építtető: Sopron MJV
 Generáltervező: Hetedik Műterem Kft. (www.hetedik.hu)
 Felelős tervező: Szabó Levente DLA
 Tájépítész társtervező: Csontos Csenge (†), Gyüre Borbála, Lád Gergely (Geum Műterem Kft.)
 Építész munkatársak: Biri Balázs, Dvorzsák Jessica, Kohout Dávid, Simon Orsolya (pályázat: Almer Orsolya, Páll András, Tánzosz Tibor)
 Műemléki felügyelő: Veöreös András, Tárkányi Sándor
 Közlekedés, forgalomtechnika: Rhorer Ádám, Mezey András (Közlekedés Kft.)
 Közművek: Szabó Ádám (Aqua-Duo-Sol Kft.)
 Közvilágítás: Galazka Tibor, Horváth Ferenc (GT-Vill Kft.)
 Tartószerkezetek: Horváth Csaba
 Épületszerkezetek: Kapovits Géza
 Vízépészet: Drobni Gergely, Skublics László
 Akadálymentesítés: Kormányos Anna
 Generálkivitelező: VEMÉVSZER Kft.

Project specifications:

Area: appr. 15,000 m² public space and 40m² buildings
 Design: 2009 (national design competition), 2010-2013
 Construction: 2014-2015
 Commissioned by: Sopron MJV
 General design: Hetedik Műterem Kft. (www.hetedik.hu)
 Designer in chief: Levente Szabó DLA
 Associate landscape designers: Csenge Csontos (†), Borbála Gyüre, Gergely Lád (Geum Műterem Kft.)
 Associate architects: Balázs Biri, Jessica Dvorzsák, Dávid Kohout, Orsolya Simon (proposal team: Orsolya Almer, András Páll, Tibor Tánzosz)
 Heritage supervisor: András Veöreös, Sándor Tárkányi
 Traffic and transportation technology: Ádám Rhorer, András Mezey (Közlekedés Kft.)
 Public utilities: Ádám Szabó (Aqua-Duo-Sol Kft.)
 Public lighting: Tibor Galazka, Ferenc Horváth (GT-Vill Kft.)
 Structural engineering: Csaba Horváth
 Building structures: Géza Kapovits
 Hydraulic engineering: Gergely Drobni, László Skublics
 Accessibility: Anna Kormányos
 General contractor: VEMÉVSZER Kft.

7

7. kép/pict.:

A Várkerület központi része, az itt kialakított vízjáték, háttérben a Mária szoborral / Central part of the Castle District and the fountain created here,

with the statue of Mary in the background
(FOTÓ/PHOTO: DANYI BALÁZS)

8

10

9

11

8. kép/pict.:

Nyersbeton és fafelületek kettőssége az új pavilonépületen, melyben információs pont és illemhelyiség található / Duality of exposed concrete and wood surfaces on the

new pavilion building, which accommodates an information point and toilet

(FOTÓK/PHOTOS: DANYI BALÁZS)

9. kép/pict.:

Gránitvonalak rendezik a köztéri

és a megújult városi parki mezőket a belső íven, háttérben a játszótérrel / Granite stripes organize the public square cassettes and renewed city park fields along the inner arc, with the

playground in the background

10. kép/pict.:

Ortofotó a Várkerület központi részéről, egybefüggő rendezvénytér a Mária szobor és a Hűség-kút között / Orthophoto of

the Castle District's central part, a contiguous event space between the statue of Mary and the Fountain of Loyalty

11. kép/pict.:

Légifotó a Várkerület központi térről, bal

oldalt a Rondella
szomszédságában az
új pavilonépület, jobb
oldalt az Előkapu tér
és a megújult
rendezvénytér / Aerial
photo of the Castle
District central part
with the new pavilion

building to the left, in
the vicinity of Rondella;
and with Előkapu tér
and the renewed event
space on the right side

12

12. kép/pict.:
Esti légifotó a
városmagról /
Evening aerial photo
of the town center
(FOTÓ/PHOTO:
DANYI BALÁZS)

NEBBIEN ÉS A VÁROSLIGET

A LEGÚJABB LEVÉLTÁRI KUTATÁSOK TÜKRÉBEN

NEBBIEN AND THE CITY PARK

IN THE LIGHT OF RECENT ARCHIVAL RESEARCH

SZERZŐ/BY:
JÁMBOR IMRE

A pesti Városliget rendezésére kiírt tervpályázat nyertese, Christian Heinrich Nebbien 1778-ban, Lübeckben született. Jómódú, polgári családból származott. Mecklenburgban és Holsteinben mezőgazdasági és kertművészeti tanulmányokat folytatott, majd földművelési, erdészeti és építési gyakorlatot szerzett, és az e tárgyú szakirodalommal ismerkedett. Harmincéves koráig számos tanulmányutat tett Németországban, Oroszországban, Angliában, Itáliában és Magyarországon.

Önéletírásában magát „Ökonomierat”-nak, azaz gazdasági tanácsosnak nevezte. Munkái jelentős része meliorációs, tájfasítási és talajjavítási súlypontokkal végzett birtokrendezés, de e feladatainál mindig esztétikai szempontok is vezérelték, és számos kertépítészeti tervet is készített. Több mint 80 különböző típusú terv bizonyított szerzője, de valószínűleg ennél jóval több munkája volt. Utolsó tervei 1834-ben készültek. Ezt követően főként irodalmi munkásságot folytatott, egészen 1841-ben bekövetkezett haláláig.

Mintegy 20 fontosabb kertművészeti publikációja ismert. Ezek között jelentősebb: *Die Forschule der Landschaftsgartnerei* (Hesperus, 1 évf. 1818); *Geist der Landschafts-Bildnerei als*

Program dess grössern Werkes (Weimar, 1821); *Der nützlich-schöne Hausgarten für Stadt und Land* (Leipzig, 1837)

1806 és 1821 között dolgozott Magyarországon. Fontosabb kertművészeti alkotásai: Tóalmás, Prónay-kastély parkja (1812); Alsó-Korompa, Brunszvik-kastély parkja (1812-18); Martonvásár, Brunszvik kastély parkja (1821); és valószínűleg a Koháry-Coburg-kastély (Szentantal) és a betléri Andrássy-kastély parkjának is ő a tervezője. A legfontosabb munkája azonban a Városligetre készített díjnyertes – és tegyük hozzá: megvalósult – terve (1813-16). A munka azért is jelentős, mert ez a világ első népkertje, amit egy város a saját birtokú területén, a saját költségén, a saját polgárai számára létesített szabad, korlátlan használatra, oly módon, hogy a tervezőt pályázat útján választotta ki.

A pesti Városliget, akkori német nevén a Stadtwaldchen rendezésére a Szépítő Bizottság által 1813-ban kiírt tervpályázat részleteiről, a résztvevőkről, a benyújtott pályaművekről és a döntésről csak nagyon kevés adat, dokumentáció, rajz, vagy szöveg maradt fenn.

Budapest Főváros Levéltárában található Jacob Degen, városi mérnök által a századelőn készített térkép: A pesti Városliget helyszínrajza a környező terü-

The winner of the landscape development tender for the City Park in Pest, Christian Heinrich Nebbien was born in 1778 in Lübeck. He came from a wealthy civic family. He studied agriculture and garden art in Mecklenburg and Holstein and then acquired experience in farming, forestry and construction, also reading the respective professional literature. Until he turned 30 years of age, he went on several study trips to Germany, Russia, England, Italy and Hungary.

In his own biography he called himself "Ökonomierat", economic counselor. The majority of his land consolidation works focused on melioration, landscape afforestation and land reclamation, but in these tasks, he was led by aesthetic aspects as well and prepared a number of landscape architectural designs. He is the proven author of over 80 different plans but he probably had much more than this. His last plans were designed in 1834. After this he led a literary activity until his death in 1841.

About 20 of his significant garden art publications are known. The most significant among these: *Die Forschule der Landschaftsgartnerei* (Hesperus, 1st yr 1818); *Geist der Landschafts-Bildnerei als Program dess grössern Werkes* (Weimar, 1821);

Der nützlich-schöne Hausgarten für Stadt und Land (Leipzig, 1837)

He worked in Hungary between 1806 and 1821. His most important works of garden art: Tóalmás, Park of Castle Prónay (1812); Alsó Korompa, Park of Castle Brunszvik (1812-18); Martonvásár, Park of Castle Brunszvik (1821), but he is probably also the designer of the parks of the Koháry-Coburg (Szentantál) and Andrassy Castles (the latter in Betlér). His most prominent work however is the winning plan (1813-16) prepared for the City Park - which, let us not forget about it, also got carried out. This work is also significant, because this is the world's first people's garden that a city established on its own lands, at its own expense and for its own citizens, for unlimited use, selecting the designer by way of a tender.

We have only a few data, documentation, drawings or texts left on the details, participants or the submitted works and the decision itself of the tender published in 1813 for the landscape development of the Pest City Park or Stadtwäldchen, as it was called at the time in German.

A map made by Jacob Degen urban engineer at the beginning of the century can be found in the Archives

letekkel¹ a Dunáig címmel. A térképen a Városliget területének bővítése és az új határvonalak ábrázolása is szerepel. Ez azért fontos térképlap, mert ezen jelenik meg először az alaprajzi forma, a felbővített terület nagyság és az új telekhatár, bővítési vonalak felirattal, ami a Városliget végleges alakját meghatározza, és amely területre vonatkozóan aztán – a döntés értelmében – az átfogó, egységes rendezéshez megfelelő tervek beszerzésére kiírták a tervpályázatot (1. kép).

A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának térképtárában azonban őriznek egy a Városliget területét ábrázoló másik, papíron készült, színezett, kéziratos rajzot. Ennek a nyilvántartás szerinti címe: Pest – a Városliget elkészült és kiépítés előtt álló parkosításának helyszínrajza, a keletkezés dátuma: 19. század. Forrása, funkciója ismeretlen (2. kép).

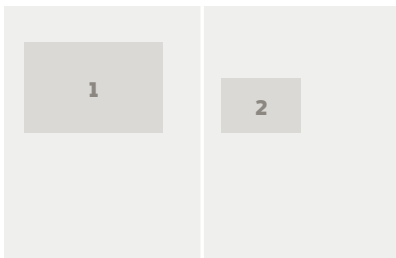
A rajz német nyelvű felirata és a tartalma (mocsaras területek, egy kisebb és egy nagyobb sziget, csatorna, fasorok, ligetes területek, legelő, privát sző-

lőskertek, sétányok, épületek, kis fahidak), valamint a terület lehatárolása, befoglaló formája eléggé egyértelműsítik, hogy itt a tervpályázat kiírásához készített helyszínrajzról lehet szó. A rajz tehát a ligetnek, a Stadtwaldchennek az 1813-as állapotát ábrázolja a bővítési területrészekkel együtt.

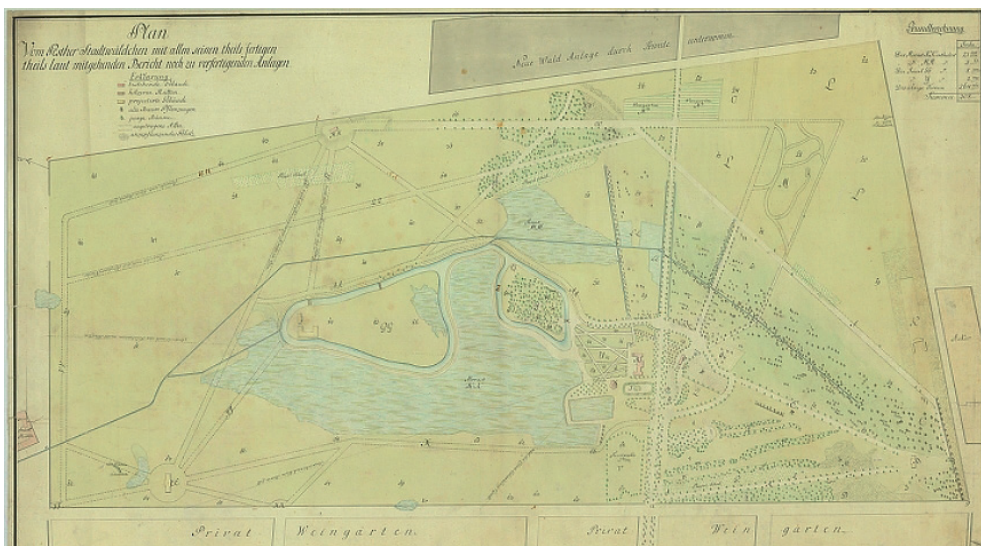
Ezt megerősíti, hogy a helyszínrajz német nyelvű felirata kicsit bővebb tartalmú, mint a nyilvántartásban szereplő tervmegnevezés. Ez magyarul a következő: „A pesti Városliget térképe részben az összes elkészült, részben a mellékelt kimutatás szerint még elkészítendő létesítménnyel.”² E szerint a helyszínrajzhoz tartozhatott még egy kimutatás is, ami rögzítette a területen elhelyezendő létesítményeket, azaz egyfajta tervezési feladatkiírásként szolgált. E mellett a helyszínrajzon feltüntettek a létesítendő fontosabb építményhelyeket és az azokhoz kapcsolódó látványkapcsolatokat, ki- és átlátás irányokat. A rajz jobb felső sarkában pedig egy szintén német nyelvű területkimutatás talál-

1 A térkép felirata német nyelvű: *Plan Vom Pesther Stadtwaldchen samt der umliegenden Gegend bis zur Donau. Az új, a bővítési területrészt mentő telekhatárokat jelző szaggatott vonalak megnevezése: Extensions Linie*

2 A helyszínrajz német felirata a következő: *Plan vom Pesther Stadtwaldchen mit allen seinen theils fertigen theils laut mitgehenden Bericht noch zu verfertigenden Anlagen*

1. kép/pict.: A pesti Városliget helyszínrajza. Jacob Degen térképének részlete / The site plan of the City Park in Pest. Extract from Jacob Degen's map
2. kép/pict.: Pest - a Városliget elkészült és kiépítés előtt álló parkosításának helyszínrajza / Pest – Detailed site plan of the landscape of City Park before execution

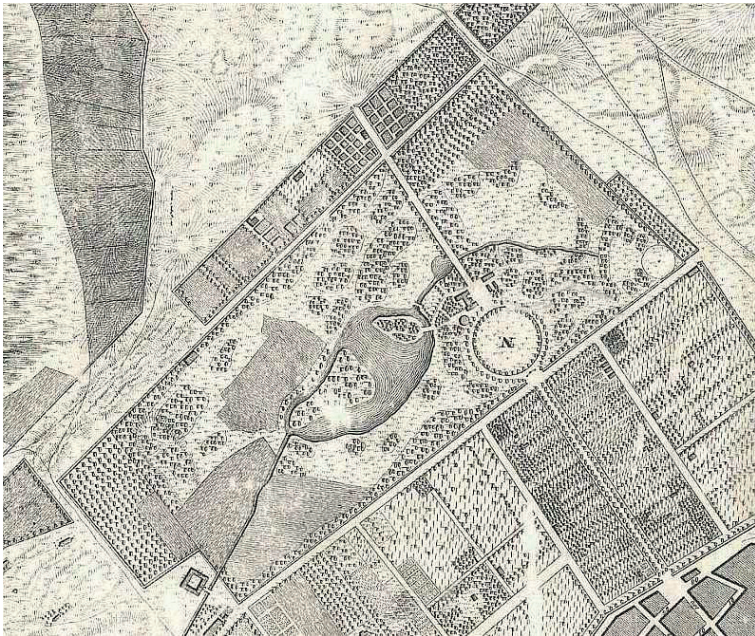
of the Capital Budapest: Its title is the "Site plan of the Pest City Park with surrounding areas¹ until the Danube. The map also shows the extension of the City Park's area and the new boundaries. This map sheet is important because this is where the layout form appears for the first time as well as the enlarged territory and the new plot boundaries, with the caption extension lines, that define the final form of the City Park for which area, according to the decision the tender has been published with the purpose of acquiring the appropriate plans for the overall and unified landscape development. (Picture 1.)

In the map archives of the Domestic Archives of the Hungarian National Archives however there is another handwritten, colored drawing on paper that also shows the area of the City Park. Its title according to the registers: Pest – the finished landscape development plan of the City Park before execution, dated: 19th century. Its source and function is unknown. (Picture 2.)

The German caption of the drawing and its content (marshy areas, a smaller and a bigger island, channel, alleys, woody and grove areas, meadows, private vineyards, promenades; buildings, small wooden bridges) as well as the boundaries of the area and its inclusive shape point out that this must have been a site plan prepared for the tender. The drawing shows the 1813 status of the Park, the Stadtwaldchen, along with its extension areas.

This is supported by the fact that the German caption of the site plan is a bit more detailed than the plan name in the register. This is the following: "Map of the City Park with installations partially after and before execution as shown by the attached list."² According to this, there must have been a list annexed to the site plan that showed the installations to be arranged on the area which could have been an instruction for the tender task. Also features of the site plan were the most important places designated for built elements waiting for

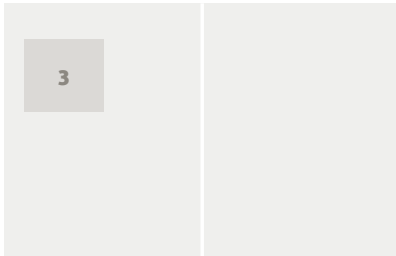
1 The map's caption is in German: *Plan Vom Pesther Stadtwaldchen samt der umliegenden Gegend bis zur Donau. The denomination of the dashed lines marking the new plot boundaries along the extension area: Extensions Linie*
2 The layout's German caption is as follows: *Plan vom Pesther Stadtwaldchen mit allen seinen theils fertigen theils laut mitgehenden Bericht noch zu verfertigen Anlagen*

ható a következő tartalommal: Terület-számítás: mocsár (KK) 27,84 hold, mocsár (MM) 5,05 hold, sziget (GG) 8,19 hold, sziget (Y) 2,62 hold, további terület: 264,30 hold, összesen: 308,00 hold. Tekintettel arra, hogy magyar holdról van szó, az így számított összterület tehát mintegy 133 ha. Ez – véleményem szerint – a Városliget megbízható, hitelesnek tekinthető eredeti területnagysága, amelyre a tervezési pályázatot 1813-ban kiírták. Nebbien később, 1816-ban kidolgozott költségvetésében szereplő terület valamivel nagyobb, 334 hold, azaz 143 ha, mert ebben a liget mellett fekvő, ahhoz szervesen kapcsolódó, szintén városi tulajdonú terület is szerepel, amely a faiskola helyeként és a liget egyfajta ellátó-fenntartó területeként szolgálhatott. Ezt ábrázolja Csintalan, 1828-ban készített várostérképe is (3. kép).

Arról, hogy pontosan milyen tartalommal készült a tervpályázati kiírás, milyen határidővel, és arra hány pályázat érkezett be, nincsenek adatok. A pályaművek jó része megsemmisült, vagy lappang, ismeretlen helyen, azonosítatlan anyagként. A Szépítő Bizottság német nyelvű jegyzőkönyvei sem tartalmazzak érdemi szövegeket a pályázat kiírásáról, a döntésről és a bizottság pénztárcájában sincs nyoma a pályadíjak (200, 150 és 100

aranyforint) kifizetésének, pedig ezek jelentős összegeknek számítottak. Van azonban egy jegyzőkönyv az 1813 novemberében tartott bizottsági ülésről, amelynek egyik napirendje keretében a Városliget terv szerinti megépítésének hosszabb távú programját, a megvalósításhoz szükséges lépéseket tárgyalták. Ennek a kézzel írott, német nyelvű dokumentumnak a szövege már a pályázaton első díjat nyert Christian Heinrich Nebbien Városliget-tervének a kivitelezhetőségével foglalkozik, azaz a döntés az év novembere előtt már megszületett. Ezt az is igazolja, hogy a jegyzőkönyvhöz csatoltak egy színezett (festett akvarell) tervrajzot (4. kép), ami a Városligetet ábrázolja, és amely tökéletesen megfelel Nebbien – jóval később – 1816-ban, József nádornak ajánlott kéziratában megjelent, fekete-fehér grafikájú, közismert tervrajzának. Ez a – tudomásom szerint eddig nem publikált – színes tervrajz azonban Nebbien 1813-ban benyújtott pályamunkájának része lehetett, nem is születhetett másként, de az első díjat nyert, eredeti pályamű más rajzainak és szöveges munkarészének nincs nyoma. Ezért a munka kvalitásáról, amivel a szerzője a megbízást elnyerte, csak a későbbi, jóval részletesebben kidolgozott, elméleti megalapozással és gondos költségvetéssel ellátott tervanyag tanúskodik.

3. kép/pict.:
A pesti Városliget
Csintalan József
várostérképén,
1828-ban Buda és
Pesth szabad királyi
városoknak és
környékeiknek
Plánuma. Kiadta:
Tomola Ferdinánd
BFL XV.16.d.241/3 /
xxxxxx

their execution and the related panoramic connections and view directions from and through the landscape. In the upper right corner of the drawing there is another German plot description with the following content: Plot calculation: marshland (KK) 27, 84 Hungarian acres, marshland (MM) 5,05 Hungarian acres, island (GG), 8,19 Hungarian acres, island (Y) 2,62 Hungarian acres, further areas: 264,30 Hungarian acres, altogether: 308,00 Hungarian acres. The Hungarian acres being a Hungarian measurement unit, the total area calculated on this basis is about 133 acres. This – in my opinion – is the reliable and authentic data about the original plot size of the City Park for which the call for the landscape development tender was published in 1813. The area figuring in Nebbien's later budget from 1816 is slightly larger, 334 Hungarian acres, 143 acres that is, because this also includes the area next to the park and closely connected to it, another city property. This must have served as a site for the nursery and a supply and maintenance-area for the park. The same is also shown on the city map made by Csintalan in 1828. (Figure 3)

We however don't have any information on the exact content of the call

for tender or its deadline, nor about the number of submitted applications. Most of the tender works might have either been destroyed or they disappeared to unknown places as unidentified archive materials. The Embellishment Committee's German records don't include any relevant information neither about the call for tender nor the decision and there is no trace in the Committee's book of receipts and expenditure about the payment of the tender prices (200, 150 and 100 golden forints), although these were considered significant amounts at the time. The minutes however of a Committee meeting from November 1813 have been preserved, the Agenda of which includes the discussion of the necessary steps for the implementation of the long-term program of the City Park's landscape development according to plans. This hand-written document in German language already deals with the feasibility of the tender winner Christian Heinrich Nebbien's City Park plan, meaning that the decision was already made before November that year. This is also proven by the fact that a colored (painted aquarelle) design (Picture 4.) was attached to the minutes showing the City Park and exactly matching Nebbien's well-known black and white

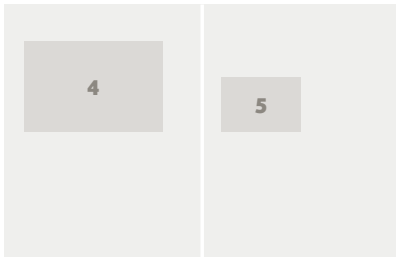

Hogy az eredeti pályamű is alaposan átgondolt és részletesen kidolgozott volt, a később (1816-ban) bemutatott, fekete-fehér és perspektivikus grafikával kidolgozott tervvel való teljes tartalmi azonosága mellett az is igazolja, hogy a színes tervlapon is felfedezhetőek azok a betűjelek és számok, amelyekkel Nebbien a szöveges növényalkalmazási javaslatait a későbbi monokrómm tervlapon is beazonosítható módon megjelölte.

A döntés nagy valószínűséggel a benyújtott pályaművek gondos elemzésén és részletes bírálatán alapult. Ezt az is megerősíteni látszik, hogy Nebbien későbbi munkájában visszautal a tervét érintő bírálatokra, többek közt elfogadva és elegánsan áthidalva olyan részletekbe menő kritikai megjegyzéseket, mint például a Körönd (Rondó) kapuzatának, a Városliget főbejáratának az építészeti kialakítására, anyaghasználatára és költségeire vonatkozó kifogásokat. A kézirat 31. (XXVI+5) oldalán írja: „Teljes szerénységgel.....elfogadom mélyen tisztelt művészeti kritikusom következő

gondolatát, amennyiben én ezt [a kapuzatot], noha ebben az időben – ahol csak a vas uralkodik (ahogy [a bíráló] 1813-ban írta) – nem is vélem kivitelezhetőnek, mégsem tartom túlságosan költségesnek ahhoz, hogy majd egy kedvezőbb időszakban ne lenne megvalósítható.”

Nincs pontos adatunk, hogy a meghirdetett munkára hány pályamű érkezett be, de a feladat jelentőségére való tekintettel bizonyára számos. A levéltárakban őrzött és a Városligetet ábrázoló ún. helyszínrajzok közül legalább kettő a pályázatra benyújtott két, különböző pályamű tervlapja lehetett. Szöveges munkarészeknek nincs nyoma, de a fennmaradt rajzok tartalma és grafikája egyértelműen bizonyítja, hogy itt nem a liget meglévő állapotát bemutató helyszínrajzról van szó, hanem kertművészeti tervekéről. Köztük az egyik legszínvonalasabb és legérdekesebb a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának Térképtárában S 70 - No. 3. jelzet alatt „A Pesti Városliget helyszínrajzi térképe, 19. sz.” címmel található kertművészeti terv (5. kép). Saj-

4. kép/pict.:
A Városliget
tervrajza. Nebbien
pályaműve, 1813 /
Picture 3. Layout plan
of the City Park.
Nebbien's tender work,
1813.

The site map of the
Pest City Park. In
reality, a sheet of one
of the works submitted
for the 1813 tender

5. kép/pict.:
A Pesti Városliget
helyszínrajzi térképe.
Valójában az 1813-as
pályázatra
benyújtott egyik
pályamű tervlapja /

design from much later, 1816, published in the manuscript dedicated to Palatine Joseph. This – to my knowledge so far unpublished – colored plan could have been part of Nebbien's tender work submitted in 1813, it could not have been born in a different way, but there is no evidence about the other drawings of the original tender work or its written parts. Therefore the quality of the work by which the artist won this assignment is only witnessed by the much more detailed design material from a later date that is also accompanied by a theoretical foundation and a thorough budgeting.

The original tender work was well thought-through and elaborated into the details which is also proven by the fact that its content is completely identical with the black and white and perspectival graphics published later (in 1816) and also that on the colored sheet you can identify the same key-letters and numbers which Nebbien used to mark his plant application suggestions on the more recent monochrome sheet.

The decision was most probably taken after a thorough analysis and detailed evaluation of the submitted works. Nebbien himself, in his later work, makes reference to the evaluations of his plan, among others by accepting and elegantly resolving detailed critical observations such as the suggestions regarding the architectural design, material usage and costs of the gates of the Körönd/Circus (Rondo), the main entrance of the City Park. On page 31 of the manuscript (XXVI+5) he writes: *“With complete modesty...I accept the following thought of my much honored critic as at this time - where only iron prevails (as he [the critic] put it in 1813) - I don't think this (gate) would be feasible, but I don't think it would be as costly as one wouldn't be able to realize it at a more favorable point in time.”*

There is no precise record on the number of applications submitted for the tender but it was certainly a high number given the importance of the task. Out of the so called site plans

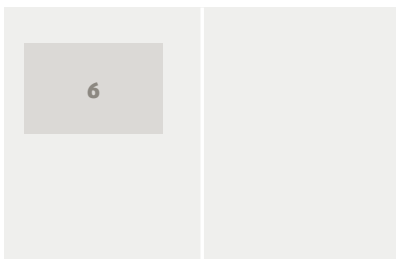

nos a tervlapon nincs felirat, ha lenne, az bizonyára csak németül íródhatott volna. A fenti, magyar nyelvű témamegjelölés taláalomra születhetett a levéltári nyilvántartás-azonosítás céljából. A rajz tartalmából azonban nyilvánvaló, hogy nem helyszínrajzról, s nem térképről van szó – hiszen a Városliget ilyen sosem volt –, hanem kertművészeti tervről. Olyan tervről, amelyik csakis 1813-ban készülhetett.

Ez a munka is szemlélteti, hogy Nebbien nem akármilyen versenytársak között nyerte el az első díjat és a tervezési megbízást. A munka szellemisége, a térkompozíciós megoldás, a kidolgozás részletettség és művessége, a pazar grafika egyértelműen arra utal, hogy ez a tervlap valamely vezető európai tájépítész műhely kortárs alkotása. BUTENSCHÖN (2016) feltételezése, hogy Peter Joseph

Lenné, a kor mértékadó német kertművészének fiatalkori munkájáról van szó, amelyet a terv grafikája, alaprajzi formai megoldásai és a perspektivikus ábrázolásmód igazolnak. A későbbi Lenné-tervek karakterével és grafikájával összevetve kétségtelen felfedezhető ilyen hasonlóság. Hozzá kell tenni azonban, hogy a kor kertművészeti ábrázolásmódja általában ilyen, Ludvig Sckell és más neves kortársak is rokon térkompozíciós megoldásokat és perspektivikus grafikát használtak a terveiknél. A tervlap tetején pedig szerepel egy kalligrafikus 'F. L.' monogram, ahol az 'F' akár a 'P' és a 'J' egybeolvastásának is felfogható, bár elég nagy képzelőerőre van hozzá szükség. Ennél több kétséget támaszt, hogy a tervlap léptéke a régi francia öllel (Toize, kb. 1,624 m) ábrázolt, ami szokatlan egy német

3 Nebbien a kéziratában az „Umwandlung” kifejezést használja, ami hozzávetőlegesen megfelel a magyar megfelelője a rendezés, átalakítás.

6. kép/pict.:

A pesti Városliget
rendezési terve.

NEBBIEN, 1816³ /
Landscape

development plan of
the City Park.

NEBBIEN, 1816³

representing the City Park preserved in the archives at least two sheets must have been from two different works submitted for the tender. There is no sign on worded parts but the content and graphics of the preserved drawings clearly prove that these are not site plans representing the contemporary condition of the Park but much rather landscape development plans. Among them, one of the most interesting and of the highest quality is the landscape design plan held in the map archives of the Domestic Archives of the Hungarian National Archives under index S 70 – No 3. with the title “The site map of the Pest City Park, 19th century” (Picture 5.). Unfortunately, there is no caption on the sheet; were there any, it would certainly be in German. The above Hungarian description must have been chosen randomly for archival recording purposes. From the content of the drawing it however becomes obvious that it is not a site plan nor a map – the City Park never used to be like this – but a landscape development plan; a plan that could only be drafted in 1813.

This work also shows that it wasn't just again any kind of competitors that Nebbien won this first price and the landscape park's development assignment.

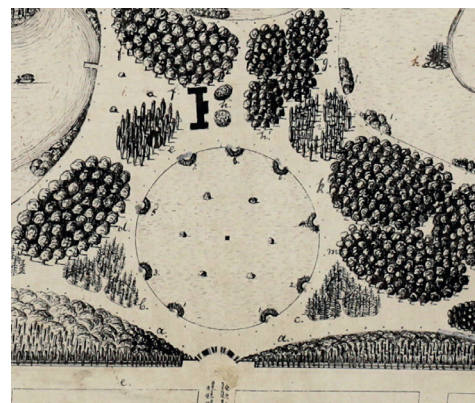
The mentality of the work, the spatial composition, its detailed approach and its elaborate character, the magnificent graphics clearly make it seem to be the contemporary work of some leading European garden design atelier. BUTENSCHÖN's assumption (2016) is that we are dealing here with the work of the young Peter Joseph Lenné, a competent German garden artist; this is also supported by the graphics of the plan, the forms of the layout and the perspectival representation. Comparing it with the character and graphics of the later Lenné-plans, there are obvious similarities. We have to add however that the way of representation in contemporary garden art is usually like this, Ludvig Sckell and other renamed contemporaries used similar spatial composition and perspectival graphics in their plans. And, on the top of the plan sheet there is a calligraphic 'F. L.' monogram, where 'F' can even be interpreted as a merged 'P' and 'J' although you need quite a vivid fantasy to assume this. More doubt is raised by the measurement of the plan sheet which uses old French fathom (Toize, appr. 1,624 m) which is quite unusual from a German artist working at that time in Vienna and designing on the territory of the Monarchy where the

3 Nebbien uses in his manuscript the word „Umwandlung” that is approximately equals the words arrangement, transformation.

7. kép/pict.:

A Városliget főbejárata F.L. tervén (a), Nebbien 1813-as tervén (b) és 1816-os tervlapján (c)
/ The main entrance to the City Park on F.L.'s plan (a),

Nebbien's plan from 1813 (b) and his sheet from 1816 (c)

szerzőtől, aki ekkor Bécsben dolgozott és végül is a Monarchia területén tervezett, ahol a bécsi öl, vagy Magyarországon a magyar öl volt ekkoriban a használatos mértékegység. De legyen akár Lenné munkája, akár másé, a kor stílusjegyeit tükrözi a terv, mégpedig rendkívül jó minőségben. Ezért Nebbien munkájával együtt ez a terv nemcsak a pályázat és a benyújtott pályaművek magas színvonalát fémjelzi, de arra is alkalmat ad, hogy a két, azonos témájú terv összevetésével Nebbien tervezői felfogását és kvalitásait a kor általános kertművészeti irányzataihoz és minőségéhez viszonyíthassuk.

Nebbien a – minden bizonnyal 1813-ban, a pályázatra készített – színes tervlapjának (4. kép) lényegi tartalmát az 1816-ban megjelent részletes kéziratában fekete-fehér perspektivikus ábrázolási technikával dolgozta ki, ahol a növényegyüttesek összetételét, karakterét így plasztikusabban jelenítette meg (6. kép). Ezen a tervlapon és a kéziratban közölt színes részletrajzokon még jobban érzékelhető az a térkompozí-

ciós szemlélet és megoldás, ami a tervezői felfogását általában jellemzi.

Ennek értelmezéséhez a tervrajzokon túl Nebbien leírása is segítséget nyújt, amelyben kifejti tervezői hitvallását, mintegy ars poétikáját összefoglalva a következő megfogalmazásban:

A tájképi kert „lényege és alapelve: a szabad, tiszta természet-stílus, amely a gazdaságra és az esztétikára való törekvés legintimebb kapcsolatából születik.E két törekvésnek itt [a kert esetében] oly szoros az összefonódása egymással, hogy az eredményük egyszerre és együtt jön létre, mindenhol az egyik a másikból születik, következésképp a Szép hasznosként és a Hasznos szépként nyilvánul meg.”⁴

Ebben követi az elmúlt század angol klasszicista tájképi parkok, az ún. festői kertek elvét, ahol a nagy kiterjedésű, sokszor több száz hektáros parkterület fenntartásához a legeltetés, a vadászat és az erdei termékek hasznosítása is hozzájárult, amire a térkompozíciós megoldásoknál figyelemmel voltak, bár azok „for-

4 Az eredeti német szöveg: „Ihr [der Landschaftsgartens] Wesen und Grundbegriff sei: freier, reiner Naturstil, aus der innigsten Verkettung des ökonomischen Interesses mit dem ästhetischen geboren.Da nun beide Interesse hier [beim Gärten] so innigst miteinander vereint erscheinen, da sie stets miteinander geboren werden, überall eins aus dem anderen entstehen, folglich das Schöne nützlich und das Nützliche schön werten mu.”

unit of measurement was the Vienna fathom or in Hungary, the Hungarian fathom. But whether it is Lenné's work or someone else's, the plan reflects the contemporary style and does it in an excellent quality. Therefore along with Nebbien's work this design doesn't only hallmark the high quality of the tender and the works submitted, but also allows us by comparing the two plans of identical subject to relate Nebbien's design concept and qualities to contemporary garden art trends and qualities.

Nebbien has prepared the essential content of his colored sheet (picture 4.) – most probably made in 1813 for the tender – in a detailed manuscript published in 1816 with a black and white perspectival technique, where the composition of the plant assemblage and their character could be represented more plastically (Picture 5.). On this plan sheet and on the detailed drawings published in the manuscript the spatial composition and solutions which generally characterize his design concept can be perceived even better.

Nebbien's description also facilitates the interpretation of this where he expresses his designer's credo summarizing his ars poetica with the following words:

The landscape garden's "essence and principle is: in the free and clear nature-style that originates from the most intimate relation between the efforts for economy and aesthetics.These two efforts are so strongly intertwined here

[in this garden] that their result is created simultaneously and jointly, everywhere one is born from the other, as a consequence, the Beautiful appears as useful and the Useful appears as beautiful."⁴

In this he follows the principle of the last century's English classicistic landscape gardens, the so-called picturesque gardens, where to the maintenance of the large surface park areas (often of hundreds of acres), pasturage, hunting and the exploitation of forest products have contributed which was taken into account in the case of spatial composition solutions although the "formal monotony" of these has been strongly criticized by Nebbien. In the case of the City Park plan, he also took into account the yields of the grasslands and the meadows as well as the hospitality revenue which he intended to use for the Park's maintenance. Its spatial composition does not only offer an excellent view with varied pictures (with his words, paintings), but the plant assemblages used here in a block format and with the generous and contiguous lawn areas are relatively less expensive to maintain than the compositions with the loose, too varied space walls of spectacular diffuseness, in every detail with a different picture. Still, the major part of contemporary romantic landscape gardens is like this, where the artistic character and the principle of nature overwrite the economic reasonableness, which Nebbien however treats with the same emphasis as the aesthetic value.

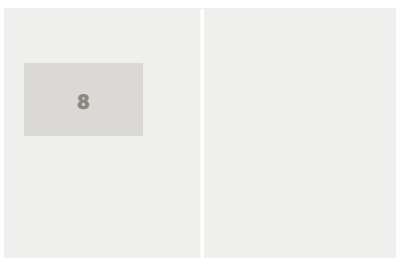
⁴ The original German text: „Ihr [der Landschaftsgartens] Wesen und Grundbegriff sei: freier, reiner Naturstil, aus der innigsten Verkettung des ökonomischen Interesses mit dem ästhetischen geboren.Da nun beide Interesse hier [beim Gärten] so innig miteinander vereint erscheinen, da sie stets miteinander geboren werden, überall eins aus dem anderen entstehen, folglich das Schöne nützlich und das Nützliche schön werten mu.“

mai egyhangúságát” Nebbien erősen kritizálta. A Városligeti tervénél is számtal példával a rétek, a kaszálók hozamával és a vendéglátás bevételeivel, amit a liget fenntartására javasolt visszafordítani. A térkompozíciós kialakítása pedig olyan, hogy annak nem csupán látványértéke kimagasló és változatos képeket (az ő szóhasználatával: festményeket) kínál, hanem ezek növényegyütteseinek markáns, tömörszerű megformáltsága, a nagyvonalú egybefüggő gyepfelületek viszonylag olcsóbban fenntarthatók, mint a látványos szétszórtsággal, minden részletében más képet adó, mozgalmas, fellazuló térfalakokkal kiképzett térkompozíciós megoldások. A kor romantikus tájképi kertjeinek pedig jó része ilyen, ahol az artisztikum – és tegyük hozzá a természetelvűség – felülírja a gazdasági ésszerűséget, a racionalitást, amit viszont Nebbien az esztétikai értékkel azonos súllyal kezel. Ez nem hiba, ez a kertművészeti alkotásokban megnyilvánuló korszellem. Ezt tükrözi az ismeretlen F. L. (talán az ifjú Peter Joseph Lenné) szerző

Városliget terve, de számos, a századelőn született kertművészeti alkotás is. A két terv térkompozíciós lényegét és a növényalkalmazási megoldásokat összevetve ez a lényegi különbség – Nebbien tervezői felfogása és a kor uralkodó kertművészeti stílusirányzata között – szembeötlő, ami a terv egészét jellemzi. Ez jól megnyilvánul a részletekben is, például a Városliget főbejáratának a kialakításánál, ahol a kortárs tájépítészeti irányzattól és uralkodó attraktív formai megoldásoktól – amit F.L. pályaműve magas színvonalon reprezentál – markánsan eltér Nebbien plasztikus, kompakt, zárt tömegekből felépülő formarendje (7. kép).

Ettől különleges Nebbien Városliget-terve, aminek jellemzője a határozott, tömörszerű megformálás, a nagyvonalú, nagy távolságokat átfogó térstruktúra és a csupán néhány faféleségből kialakított zárt növénycsoportok változó együttesei. Részletes növényjegyzékében összesen 168 fa és cserjeféleséget sorol fel, meghatározva a pontos telepítési helyeket és a néhány fajból álló társí-

8. kép/pict.:

A pesti Városliget
1832-ben. Erhard
Ágost térképe / *The
Pest City Park in 1832.*
A map by Ágost Erhard

This is not a mistake but the spirit of the age reflected in the works of garden art. This is reflected by the City Park plan from the unknown artist F.L. (maybe the young Peter Joseph Lenné) but also by the numerous creations of garden art from the beginning of the century. Comparing the spatial composition and the plant application solutions of the two plans this is the most significant difference – between Nebbien’s design concept and the prevailing contemporary style of garden art – that comes to the fore and is characteristic for the entire plan. This can also be seen in the details such as for example in the case of the design of the City Park’s main entrance where Nebbien’s range of forms of plastic, compact and closed masses (picture 7.) differs strongly from contemporary landscape design trends and the dominant attractive forms – excellently represented by F. L.’s tender work.

This makes Nebbien’s City Park plan special; it is characterized by the clear-cut block-shaped forms and the generous

spatial structure spanning large distances and the varied ensembles of closed plant groups composed of only a few tree species. In his detailed plant register he only lists 168 tree and shrub species, defining their exact planting position, and the associations from just a few species. These plantings are mostly forest patches or closed groves, completed by smaller tree groups and shrub patches. There is no way to find specimens planted in a picturesque diffuseness or loosening space walls, he doesn’t recognize this kind of “ornamentation”. He only applies a few solitary trees that only mark the focal points of the crossings, in a way that sometimes can be seen from afar. But he intends to create – just like the landscape painters – attractive landscapes, “Gemälde”-s as he calls these large-scale spatial composition units, where visual axes spanning large distances play a decisive role. He divides or rather furnishes the integrity of the City Park’s then 136 acre large area with these embracing pictures or paintings.

tásokat. Ezek jórészt erdőfolt-szerű, vagy zárt, ligetet képező ültetvények, amiket kisebb facsoportok, cserjefoltok egészít-
tenek ki. Festői szétszórtságban ültetett egyedeket, fellazuló térfalakat elvéve sem találhatunk, ez a fajta „díszítgetés” tőle idegen. Szoliter fát is csak néhányat alkalmaz, amik kizárólag az útélágazások súlypontját jelölik néhány helyen már messziről látható módon. Szándéka szerint mégis – akár a tájképfestők – attraktív tájképeket alkot, „Gemälde”-ket, ahogy nevezi ezeket a nagyléptékű térkompozíciós egységeket, amiknél meghatározó szerepük van a nagy távlatokat átfogó látványtengelyeknek. Ilyen átfogó képekre, festményekre osztja fel, vagy inkább ilyenekkel rendezi be a Városliget, akkor 136 hektár nagyságú területének egészét.

Hogy ez nem csupán Pest város népkertjénél követett tervezői felfogás, azt igazolja Nebbien más munkáival is, így a martonvásári, vagy az alsó-korompai Brunszvik kastély parkjának térkompozíciós és növényalkalmazási megoldásaival. S hogy ez szebb, jobb, vagy értékesebb megoldás, mint a kortársak általánosan jellemző tervezői modora, nem tisztünk megítélni, csak egyszerűen más. De pont ezzel a mássággal kerül kitüntetetten előkelő helyre a kortárs európai kertművészet élvonalában.

A Városliget kivitelezési munkái még 1817-ben megkezdődtek. Nebbien 1821-ig tartózkodott Magyarországon és irányította a kivitelezési munkálatokat. 1832-re a park meghatározó elemei: a növénytelepítések, a sétányok, a vízfelületek

elkészültek és kialakult a teljes területen a park térszerkezete az eredeti terv lényegének megfelelően. Ezzel Nebbien terve megvalósítottnak tekinthető, mert egy park fő tartalmi elemeit ezek jelentik. A tervezett épületek addig még nem készültek el, mert túl költségesek voltak. A helyüket azonban kijelölték és szabadon hagyták a későbbi építkezéshez (8. kép). Így nyitva állt a „főbejárat”, hogy ott majd a klasszicizáló, íves kapuzat, a kolonnád majd megépüljön, a déli sarokban elkészült a keretező háttérültetés és a területet tagoló növényegyüttesek csoportja, hogy oda majd el lehessen helyezni az arénát és a körbefutó versenypályát, sőt a tánccsarnokot közrefogó két facsoportot is elültették, helyet hagyva köztük az építménynek.

Nebbien a Városligetet nemcsak fontos, mértékadó értékű munkának tartotta, de a világ első népkertjét – ahogy ezt több helyen megfogalmazza –, funkciója és a létesítés módja miatt is egész Európa számára állítja példaképül. Ezt írja: „Mindez [a munka] arra irányul,.... hogy Magyarország fővárosának birtokába kerüljön – szeretetreméltóan egyszerű módon – egy lelki és természeti szépséget sugárzó, nyilvános pihenőhely, amelyre a város következő generációi büszkék lesznek,....amely az európaiak néma csodálatát váltja ki, s amire úgy tekinthetünk majd, mint szép és múlhatatlan emlékművére azon alapító védnököknek, akik idején ennek létrehozása megkezdődött.”⁵

Ez Christian Heinrich Nebbien üzenete. Ehhez sokat hozzátenni nem lehet. ●

5 Az eredeti német szöveg: ...Das Ganze die Tendenz habe,....Ungarns Hauptstadt in lebenswürdiger Einfalt einen geistige und natürliche Schöne atmenden öffentlichen Erholungsort anzueignen, welcher der Stolz ihrer kommenden Geschlechter werde,der die stille Bewunderung Europens verdiene und als ein schönes, unvergängliches Monument der ehabenen Ägide anzusehen sei, unter welcher diese Schöpfung begann.

Irodalom:

NEBBIEN, Heinrich. (1816): Ungarns Folksgarten der koeniglichen Frey-Stadt Pesth (Kézirat) Kiscelli Múzeum, Építészeti Tervtár 66.165.

BUTENSCHÖN, Sylvia: Fingerübung für Sanssouci, Magazin der Stiftung Preußische Schlösser und Gärten Berlin-Brandenburg – sans, souci, 2016. 03.

And the proof that this is not simply a design concept used in the case of the Pest people's park can be found in Nebbien's other works, such as the spatial composition and plant application solutions of the castle parks in Martonvásár or the Brunszvik castle in Alsó-korompa. And we are not to judge whether this is a nicer, better or more valuable solution than the generally characteristic design of the contemporaries, we only say that it is simply different. But it is exactly due to this special character that he positions himself to an exceptionally prominent place among the best of contemporary European garden art.

The execution works of the City Park have started in 1817 already. Nebbien stayed in Hungary until 1821 and led the construction. By 1832 the most dominant elements of the park, the crop plantings, the promenades, the water surfaces were completed and on the entire area the park's spatial structure was established according to the original plan.⁵ With this, Nebbien's plan can be regarded as implemented because these are the main content elements of a park. The planned buildings were not finished then as they were too costly. Nevertheless, their position has been marked and left open for further construction. (Picture 8.) Thereby the "main entrance" was left open for the neoclassical, vaulted gate and colonnade to be built; in the southern corner the framing background

plantation and the plant groups structuring the area have been completed, offering a location for the arena and the surrounding racecourse, what is more, even the two tree groups embracing the dance hall have been planted, leaving space for the building between them.

Nebbien didn't only consider the City Park an important and standard work but offers the world's first people's garden – as he puts it in many places – as a model to whole Europe, also because of its function and its establishment. He writes: *"All this [work] aims,to give Hungary's capital – in a lovably simply way – a public resting place radiating spiritual and natural beauty, one that the city's future generations will be proud of, ...that will cause a speechless admiration in Europeans and which we will be able to look at as the beautiful and eternal monument of the patrons at the time of whom the creation of all this has started."*⁶

This is Christian Heinrich Nebbien's message. There is not much more to add to that. ●

5 *except of the relocation of the trees in the transverse alleys behind the rondo and thus the elimination of the direct, architectonic element from the smoothly landscaped park.*

6 *The original German text: ...Das Ganze die Tendenz habe,....Ungarns Hauptstadt in liebenswürdiger Einfalt einen geistige und natürliche Schöne atmenden öffentlichen Erholungsort anzueignen, welcher der Stolz ihrer kommenden Geschlechter werde,der die stille Bewunderung Europens verdiene und als ein schönes, unvergängliches Monument der ehabenen Ägide anzusehen sei, unter welcher diese Schöpfung begann.*

Literature:

- NEBBIEN, Heinrich. (1816): Ungarns Folksgarten der koeniglichen Frey-Stadt Pesth (Kézirat) Kiscelli Múzeum, Építészeti Tervtár 66.165.
 BUTENSCHÖN, Sylvia: Fingerübung für Sanssouci, Magazin der Stiftung Preußische Schlösser und Gärten Berlin-Brandenburg – sans, souci, 2016. 03.
 Jámbor I.: Nebbien's Városliget, - Nebbien Városligete. in: Transsylvania Nostra IX. évfolyam 33. szám

TÁJIDENTITÁS-ERŐSÍTÉS EGY NEMZETKÖZI TÁJREVITALIZÁCIÓS ÖTLETPÁLYÁZAT KERETÉBEN

INTERNATIONAL CALL FOR LANDSCAPE RENEWAL IDEAS TO FOSTER LANDSCAPE IDENTITY

SZERZŐ/BY:
JÁKLI ESZTER, MANDEL MÓNICA

A kulturálisan homogenizálódó világban egyre fontosabbá válik a táj szerepe, hiszen – a globalizációval szemben helyspecifikus – természeti és kulturális örökségünk, emberi tevékenységünk lenyomatának őrzője, ezzel az egyén és a közösség identitásának meghatározó eleme.¹

A tájhoz való kötődés pszichológiai fejlődésünk alapja, s minden egyén, minden kultúra életének szerves része,² ezzel együtt fontos szerepe van a táj-karakter kialakításában is, hiszen azt „a tájkép mellett a történelmileg kialakult tájszerkezet, valamint az adott tájhoz kötődő érzelmek és hagyományok együttesen határozzák meg.”³

A tájidentitás különböző szintjeit különböztethetjük meg. A legszubjektívebb az egyéni tájidentitás, mely a kör-

nyezetünk bizonyos elemeihez való érzelmi kötődésből fakad. A kisközösségi tájidentitás már egy tágabb területhez köthető, amikor a közösség azonosul az adott tájjal. A régiós és nemzeti identitást főként a közös történelmi múlt és a hasonló természeti környezet határozza meg, ezen felül beszélhetünk európai identitásról is. Az azonos tájidentitás – bármely szinten – közösségépítő hatással is bír, fontos közösség-összetartó erő.⁴

Ezekén túl az erős tájidentitás segíti a települések és térségek fejlődését.⁵ Ezt az összefüggést az Európai Unió is felismerte: az Európai Táj Egyezményben kimondják, hogy „a táj hozzájárul a helyi kultúra formálásához és alapvető tényezője Európa természeti és kulturális örökségének. Elősegíti az emberi jólétet és az európai identitástudat erősítését.”⁶

1 Konkoly Gyuró Éva (2001): A táj öröksége. Az Európa Tanács Egyezménye és Díja. Falu-Város-Régió 8/3. pp. 23-27.

2 Scruton, Roger – Worpole, Ken (2002): Landscape and identity in a globalised world. Open Democracy (https://www.opendemocracy.net/ecology-landscape/article_414.jsp)

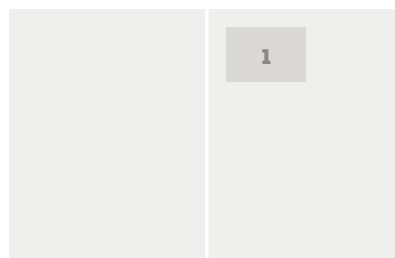
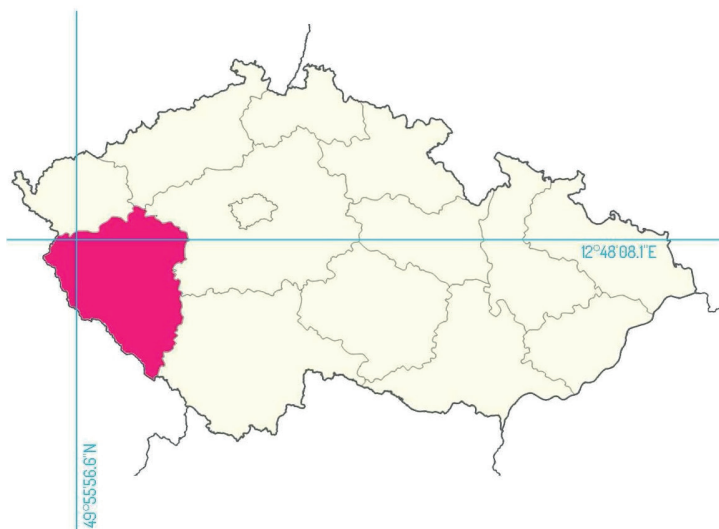
3 Csima Péter (2008): Tájvédelmi szabályozás a településrendezési tervekben. In. Csorba Péter – Fazekas István (szerk.): Táj kutatás-Tájökológia. pp. 401-407.

4 Csorba Péter (2010): A földrajzi tájhoz fűződő identitástudat rétegei. Tájökológiai Lapok, 8. 1. pp. 3-21.

5 Bierbaum Erika (kézirat, d.n.): Városkutatás, város-identitás - Kutatási irányzatok és módszerek összefoglalása.

6 Council of Europe: European Landscape Convention and Explanatory Report. Strasbourg 2000.

LOCATION OF VÝŠKOVICE-WISCHKOWITZ, PLZEŇ REGION

1. ábra/fig.:
Výchkovice a Pilseni
régióban / Výchkovice
in the Pilsen region

The role of the landscape is getting more and more important in today's culturally homogenized world, since – opposing the globalization – it guards our site-specific natural and cultural heritage and the traces of the human activity, in this way also defines our individual and communal identity.¹

The attachment to the landscape is the base of our psychological development, and an elemental part of each culture and each person's life.² It plays an important role in shaping the landscape character as well, as *“besides the landscape, it is defined by the historically developed landscape structure, together with the emotions and traditions attached to it.”*³

There are different levels of landscape identity. The most subjective is individual landscape identity, which is based on the attachment to some elements of our own environment. Communal landscape identity might be interrelated to a wider area – in this case the community identifies itself with the landscape. Regional and national identity is mostly defined by the common history and the similar natural environment. Besides this, European identity can be mentioned as well. The same landscape identity – at any level – is an important tool in community building and cohesion.⁴

Beyond these, strong landscape identity helps the development of settlements and regions.⁵ This correspondence was recognized by the European Union as well: it is stated in

the European Landscape Convention that *“the landscape contributes to the formation of local cultures and that it is a basic component of the European natural and cultural heritage, contributing to human well-being and consolidation of the European identity.”*⁶

With this end in view, it can be understood that strengthening the community's attachment to the landscape, and its identity is of the utmost importance of renewing, revitalizing a landscape, as both the natural-cultural and the social-economical renewal can only be achieved by actively involving the local community attached to the landscape by real emotions.

METHOD AND DESCRIPTION OF THE PROJECT

We demonstrate the possibilities of fostering landscape identity based on the conclusions of an international landscape call for ideas titled Recovering Landscape and Place Výchkovice-Wischkowitz, which was organized as part of the program of European Cultural Capital Pilsen 2015 and evolved to a project with different stages.⁷ We had succeeded to enter the 2nd round of the competition.

The aim of the project was to gather ideas about renewing the landscape of Sudetenland, based on the model of an abandoned community of Výchkovice. The goal was to recover and to reinterpret

1 Konkoly Gyuró Éva (2001): *A táj öröksége. Az Európa Tanács Egyezménye és Díja. Falu-Város-Régió 8/3.* pp. 23-27.

2 Scruton, Roger – Worpole, Ken (2002): *Landscape and identity in a globalised world. Open Democracy* (https://www.opendemocracy.net/ecology-landscape/article_414.jsp) Csima Péter (2008): *Tájvédelmi szabályozás a településrendezési tervekben.* In. Csorba Péter – Fazekas István (szerk.): *Tájkutatás-Tájökológia.* pp. 401-407.

3 Csorba Péter (2010): *A földrajzi tájhoz fűződő identitástudat rétegei. Tájökológiai Lapok, 8. 1.* pp. 3-21.

5 Bierbaum Erika (kézirat, d.n.): *Városkutatás, város-identitás - Kutatási irányzatok és módszerek összefoglalása.*

6 Council of Europe: *European Landscape Convention and Explanatory Report.* Strasbourg 2000.

7 <http://www.plzen2015.cz/en/news/recovering-landscape-and-place-vyskovice-wischkowitz>

Mindezekből látható, hogy egy táj revitalizálásának, új életre keltésének rendkívül fontos eleme a közösség táji kötődésének, tájidentitásának megerősítése, hiszen mind a természeti-kulturális, mind a gazdasági-társadalmi értelemben vett megújulás csak a tájhoz valódi érzelmekkel kötődő helyi közösség bevonásával és aktivizálásával érhető el.

MÓDSZER ÉS A PROGRAMSOROZAT BEMUTATÁSA

A tájidentitás megerősítésének lehetőségeit az Európa Kulturális Fővárosa Pilsen 2015 program keretén belül meghirdetett *Recovering Landscape and Place Výchkovice-Wischkowitz* című nemzetközi ötletpályázat és több lépcsős programsorozat⁷ tanulságain mutatom be, melyben a pályázat 2. fordulójáig jutottunk.

A programsorozat célja a Szudéta-vidék megújítására irányuló javaslatok összegyűjtése volt, egy mára elnéptelenedett település, Výchkovice és környezetének modellterületén értelmezve. A cél a ma itt látható táj újraértelmezése, szó szerinti fordításban „meggyógyítása” volt. A pályázók feladata volt, hogy keressék és találják meg a kapcsolatot a hely identitá-

sával, a lakossággal, a hely szellemével, és oldják fel a ma látható táj mögött húzódó mély történelmi problémákat.

2014 júliusában került megrendezésre az egyhetes workshop, melyre az elkészített ötlettervek alapján 5 pályázó csapat kapott meghívást. A műhelymunkát helyi kötődésű, illetve nemzetközi, interdiszciplináris szakértőgárda koordinálta.⁸ A terepbejárásokon és kisebb rendezvényeken való részvétel során a helyekkel való találkozásra is lehetőség nyílt, ezáltal a helyi közösség életébe is bepillantást nyerhettünk.

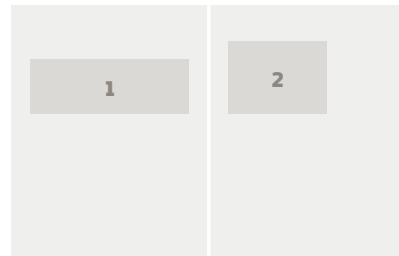
A 2. fordulóban a pályázók egy három különböző szinten megfogalmazott pályaművet készítettek el. Elvárás volt a tervezési terület elhelyezése a régióban, és a potenciális fejlesztési lehetőségek elemzése; a falu közvetlen környezetének vizsgálata, és a lehetséges kapcsolatok feltárása; és egy kétirányú kommunikációra, interakcióra alkalmas land art koncepció megalkotása, mely a régió fejlesztését szolgálja, s a jövőbeli események egyik központja lehet.

2015 júliusában, a Výchkovicében megrendezett projektzáró fesztiválon került sor a beérkezett pályaművek, a programsorozatot bemutató könyv⁹ és a kiválasztott land art alkotások megépítésére és bemutatására.

⁷ <http://www.plzen2015.cz/en/news/recovering-landscape-and-place-vyskovice-wischkowitz>

⁸ Klára Salzmann (tájépítész, a projekt megálmodója), Pavlína Mišíková (környezetvédelmi szakértő, a zsűri elnöke), Christine Rottenbacher (tájépítész, zsűritag), Till Rehwaldt (tájépítész, zsűritag), Nigel Thorne (tájépítész, zsűritag), Vladimír Sitta (tájépítész, zsűritag), Pavel Borecky (antropológus), Gerhard Ermischer (történész), Michal Fišer (építész), Markus Mantel (szociológus), Anton Robl (tájépítész)

⁹ Salzmann, Klára (2015): *Obnova krajiny cesko-nemeckého pohranici/Wiederbelebung der deutsch-tschechischen Granzlandschaft/Renewal of Czech-German border landscape.*

1. kép/pict.:

A település egykori központja / The centre of the former village
(FOTÓ/PHOTO: MANDEL MÓNIKA)

2. kép/pict.:

A Výškovicére vezető vadgesztenyefasor / The horse chestnut alley leading to Výškovice
(FOTÓ/PHOTO: MICHAL DVOŘÁK)

the landscape of the present day. The applicants were asked to search for and find the connection with the identity of the place, with the inhabitants and the Genius Loci, as well as resolving the profound historical problems behind the landscape.

The authors of the 5 proposals considered to be the most interesting were invited to the one week long workshop organized in July 2014. The workshop was supervised by both local and international experts.⁸ During the time spent outside in the area and at local events we had the chance to get acquainted with the life of the local community as well.

In the 2nd round proposals were developed across 3 interconnected levels. It was expected to contextualise the project site within the potential development of the wider region, to highlight possible connections to the immediately adjacent landscape in the proximity to the village itself, and to place the land-art intervention in relation to the village and wider project site. The land art intervention needed to be developed from the perspective of a 'medium' for communication and interaction, to be able to support the development of the region and to be the

centre of different events organized in the future. The five proposals, the book describing the project⁹ and the selected land art interventions were built and presented during the final conference in 2015 July held in Výškovice.

DESCRIPTION OF THE AREA, ANALYSIS

The project site is Výškovice, an abandoned village in the Czech Republic, in Pilsen region, today part of the community of Chodova Planá (Figure 1).

The abandonment has tragical historical reasons: after the WWI Sudetenland became part of Czechoslovakia, and after the WWII, based on the Beneš-decrees Germans lost their citizenship and were expelled from the country.¹⁰ As a result, many German communities - including Výškovice - became abandoned. Výškovice was clarified uninhabited in 1974.^{11,12} Today there is only one house and a chapel standing in the former village (Picture 1).

There are many forests and well-preserved natural areas in the region, in the same time the intensive agriculture has a negative impact on the environment and the landscape. There are significant differences inside the

8 Klára Salzmann (landscape architect, the heart of the project), Pavlína Mišiková (environmentalist, head of the selection panel), Christine Rottenbacher (landscape architect, member of the selection panel), Till Rehwaltd (landscape architect, member of the selection panel), Nigel Thorne (landscape architect, member of the selection panel), Vladimír Sitta (landscape architect, member of the selection panel), Pavel Borecky (anthropologist), Gerhard Ermischer (historician), Michal Fišer (architect), Markus Mantel (sociologist), Anton Robl (landscape architect)

9 Salzmann, Klára (2015): *Obnova krajiny cesko-nemeckého pohranici/Wiederbelebung der deutsch-tschechischen Granzlandschaft/Renewal of Czech-German border landscape*

10 Duroselle, Jean-Baptiste (1993): *Európa népeinek története. Officina Nova, Budapest*

11 Procházka, 2011

12 Buchtele, Švandrlík (2011): *Ovesné Kladruby a zaniklé obce Vysočany a Výškovice: historie a památky.*

A TERVEZÉSI TERÜLET BEMUTATÁSA, VIZSGÁLATOK

A helyszín Výškovice, egy elnéptelenedett község Csehországban, a Pilseni régióban, ma Chodova Planá város része (1. ábra).

Az elnéptelenedésnek tragikus történelmi okai vannak: az I. világháború után a Szudéta-vidék Csehszlovákia része lett, a II. világháború után pedig a Beneš-dekrétumok értelmében a szudétanémeket megfosztották állampolgárságuktól és kitelepítették.¹⁰ Számos németek lakta település vált lakatlanná, köztük Výškovice is: 1974 óta kihalt településként tartják számon.^{11,12} Ma a településen egyetlen ház és az egykori kápolna áll (1. kép).

A régióban nagy az erdőterületek és a jól megőrzött természeti területek aránya, ugyanakkor az intenzív mezőgazdasági művelés kedvezőtlen hatást gyakorol a környezetre és a tájra. Jelentősek a regionális különbségek, a térség fő problémáját pedig az elnéptelenedő falvak és ennek következtében a sok elhagyott, műveletlen földterület jelenléte okozza.¹³

Az egykori településen fontos természeti és kultúrtörténeti értéket képviselnek az elöregedett gyümölcsfák, a településre vezető vadgesztenye fasor (*Aesculus hippocastanum*) (2. kép), és a 200 éves hársfa (*Tilia platyphyllos*), mely 1993 óta helyi oltalom alatt áll (2. ábra).

Az 1775-ben épület barokk kápolna (3. kép), a szecessziós elemekkel díszített egykori tanyaépület, és a Goethe látogatásának emlékét őrző emlékkő jelentik a főbb kulturális értékeket.¹⁴ A romos kápolna, a gyomos épületmaradványok, a beomlott pincék és az eltűnőfélben lévő utak viszont esztétikai konfliktust okoznak, és a kul-

turális értékek feledésbe merülésének veszélyére figyelmeztetnek.

A stakeholder analízis, azaz a potenciális használók – helyiek (szomszédos települések lakosai), leszármazottak, turisták – vizsgálatával megállapítottuk, hogy a három csoportoknak egymástól eltérő érdeklődése és érdekei vannak, és különböző információkra van szükségük. A helyiek találkozási pontok kialakításában, a természeti és kulturális értékek megőrzésében érdekeltek, ahogy a múlt megismerésének céljával érkező leszármazottak is, ezzel szemben a turisták elsősorban rekreációs céllal keresik fel a területet.

A TÁJIDENTITÁS ERŐSÍTÉSÉNEK POTENCIÁLIS ESZKÖZEI

A vizsgálati eredményekre alapozva megállapítható, hogy a táj „rekonstruálása” nem lehetséges, nem térhetünk vissza az eredeti, múltbeli állapothoz, hiszen a viszonyok megváltoztak: különbözik a társadalom összetétele és a táj is. Lehetséges ugyanakkor a sebek begyógyítása: a táj újraértelmezése és egy új tájidentitás megteremtése a múlt értékeire alapozva, s a jövőre koncentrálva. Miután a tájhoz való kötődés mértékét a táj minősége határozza meg, ezért olyan meghatározó táji elemek kialakítására van szükség, melyekkel az odatartozás érzése erősíthető.¹⁵

A workshopon résztvevő alkotók többféle eszközt javasoltak a tájidentitás erősítésének elősegítésére. A legtöbb pályázónál hangsúlyos a helyi értékek megőrzésére, bemutatására való törekvés, ezzel együtt a meglévő turista- és kerékpáros útvonalhálózatban rejlő potenciál kihasználása, a hálózat bővítése,

10 Duroselle, Jean-Baptiste (1993): *Európa népeinek története*. Officina Nova, Budapest.

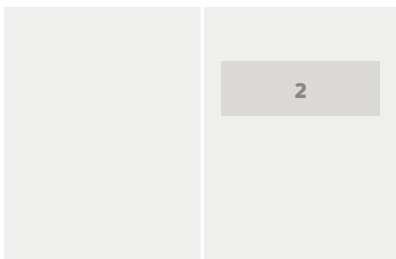
11 Procházka, Zdeněk (2011a): *Putování po zaniklých místech Českého lesa – II Tachovsko*. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice.

12 Buchtele, Švandrlik (2011): *Ovesné Kladruby a zaniklé obce Vysočany a Výškovice: historie a památky*.

13 Brauner, Wolfgang (kézirat, d.n.): *International Landscape Call for Ideas Recovering Landscape and Place Výškovice – Wischkowitz, Summary of the Plzeň – SWOT analysis and mission draft*.

14 Procházka, Zdeněk (2011b): *Územní Plán Chodová Planá, historicko – turistický průvodce Plánsko a Tachovsko*.

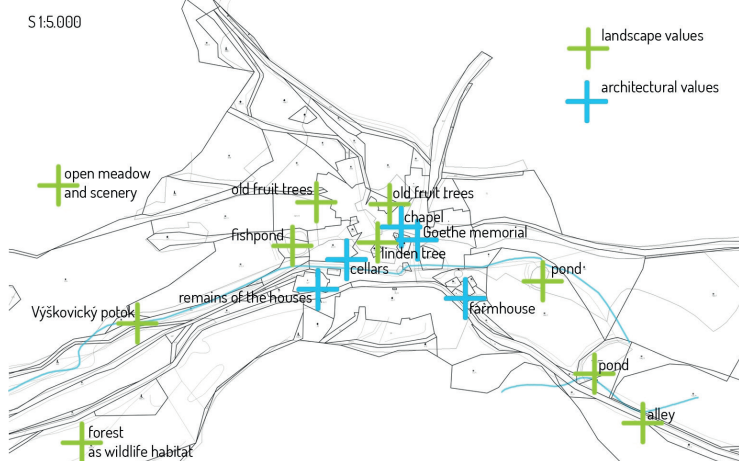
15 Enache, Cristina – Craciun, Cerasella (2013): *The Role of the Landscape in the Identity Generation Process*. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 92. pp. 309 – 313.

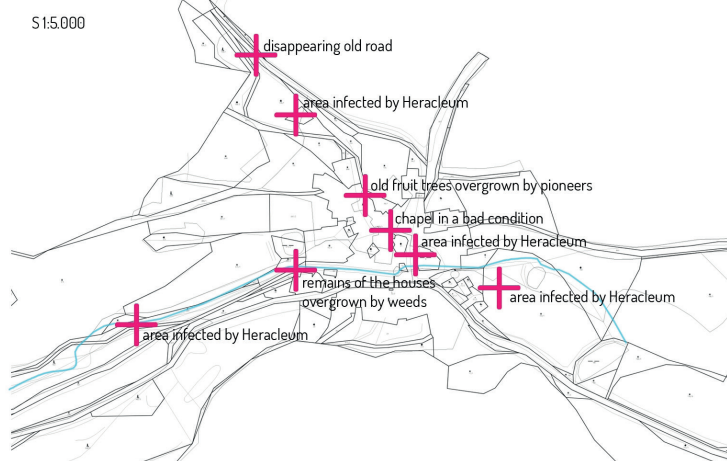
2. ábra/fig.:
Épített és táji értékek, konfliktus-térkép Výškovice területén / Architectural and landscape values and conflicts around Výškovice. The

architectural and landscape values are both representing the everyday life of the abandoned village. The conflicts are caused by the loss of the population and the passing of time

ARCHITECTURAL AND LANDSCAPE VALUES

CONFLICT MAP

region, and the main problem is the presence of abandoned villages and many uncultivated land as a result.¹³

In the former settlement, the remains of the orchards, the horse chestnut (*Aesculus hippocastanum*) alley leading the the village (Picture 2) and a 200-year-old linden tree (*Tilia platyphyllos*), which is locally protected since 1933, represent important natural and culture-historical values. The main cultural values are: the baroque chapel built in 1775 (Picture 3), the former secession styled farmhouse, and the stone honouring the memory of the visit of Goethe¹⁴ (Figure 2).

The ruined chapel and cellars, and the disappearing roads are causing aesthetical conflicts, and warning to the risk of cultural values falling into oblivion.

Based on the stakeholder analysis – analysis of potential users: locals, descendants, tourists – we have found that these three groups have different interests. Locals require meeting places and are interested in preserving the natural and cultural values, as well as the descendants arriving with the motivation of getting to know the past. On the other hand tourists are visiting the area mostly for recreational reasons.

POTENTIAL TOOLS FOR FOSTERING LANDSCAPE IDENTITY

Based on the analysis results it can be established that “reconstructing” the landscape is not possible, we cannot go back to the original, past conditions, as the circumstances have changed: both the society and the landscape is different. However, it is possible to heal the wounds: reinterpreting the landscape and creating a new landscape identity, based on the values of the past and focusing on the future. As the attachment of the landscape is determined by the quality of the landscape itself, elements with strong values are needed to be formed which can help strengthen the feeling of attachment.¹⁵

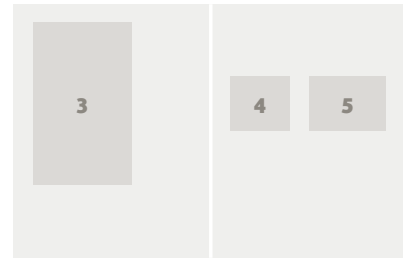
The workshop participants have proposed different tools for fostering landscape identity. Most of them emphasize preserving and presenting local values, mostly through taking advantage of the potentials of and expanding the existing tourist and cycling path network, and boosting tourism. The winning authors from Czech Republic (*Eva Wagnerová and Vít Rypar*) suggest restoring an old path connecting the two neighbour villages of Výškovice through the settlement so that the surroundings of the village can be discovered by the

13 Brauner, Wolfgang (kézirat, d.n.): *International Landscape Call for Ideas Recovering Landscape and Place Výškovice - Wischkowitz, Summary of the Plzeň - SWOT analysis and mission draft.*

14 Procházka, Zdeněk (2011b): *Územní Plán Chodová Planá, historicko - turistický průvodce Plánsko a Tachovsko.*

15 Enache, Cristina – Craciun, Cerasella (2013): *The Role of the Landscape in the Identity Generation Process. Procedia - Social and Behavioral Sciences* 92. pp. 309 - 313.

3. kép/pict.:

A barokk kápolna a hársfával / *The baroque chapel with the linden tree*
(FOTÓ/PHOTO: JÁKLI ESZTER)

4. kép/pict.:

A látogatók véleménye által kialakított installáció Planán / *On the spot display based on the visitors' opinion in Plana*
(FORRÁS/SOURCE: [HTTP://VYSKOVICE2015.CZ/EN/REALISATION-OF-PROJECTS/CITIZEN-MEETING-IN-PLANA/](http://vyskovice2015.cz/en/realisation-of-projects/citizen-meeting-in-plana/))

5. kép/pict.:

A nyertes pályamű által életre hívott közösségi tervezési folyamat eredményeként megvalósult könyv Výchovicében, a projektzáró konferencián / *The book based on the outcomes of the participatory planning process implemented by the winning proposal, displayed on the final conference of the project*
(FORRÁS/ SOURCE: [HTTP://VYSKOVICE2015.CZ/EN/CONFERENCE/CONFERENCE/](http://vyskovice2015.cz/en/conference/conference/))

illetve a turizmus fellendítése. A nyertes cseh tervezőpáros (*Eva Wagnerová és Vít Rypar*) egy Výchovicén áthaladó, két szomszédos településre vezető régi útvonal felújítását, néhány elemmel való kiegészítését javasolja, mely által a település közvetlen környezete megismerhető, s az utat bejárók lokális identitása növelhető. Saját pályaművünk is erre a kérdésre koncentrál: a meglévő úthálózatot zöldúthálózáttá továbbgondolva, ezáltal a régiós identitás megerősítésére helyezve a hangsúlyt.

Egy másik eszköz lehet, ha a jelenlegi intenzív mezőgazdasági termelésről kisléptékű, ökológikus gazdálkodásra áll át a régió – ez a megoldás a német (*Edgar Kaare, Stephanie Ritt, Oliver Engelmayer, Peter Boerboom és Carola Vogt*) és a román (*Cristina And-*

rea Pavelescu, Raluca Baco és Stefania Madalina Irimiea) pályázók tervében is megjelenik. A jelenlegi tájhasználat megváltoztatásával elérhető lehet a helyi közösségek újramegerősödése, ezáltal a tájidentitás növekedése.

Az ökológikus gazdálkodásból származó termékek a régió saját márkájának kialakítását is megalapozhatják, mely szintén az identitás megerősítésének potenciális eszköze – ez az elképzelés a román csapat tervében és a saját 1. fordulós pályaművünkben is megjelenik a tipikus helyi élelmiszerek és kézműves termékek által létrehozott régiómárka képében. A német tervezőcsapat úgy vélte, az identitás és a régiómárka megteremtése akkor lehetséges a leghatékonyabban, ha az egy széles körben használt és elter-

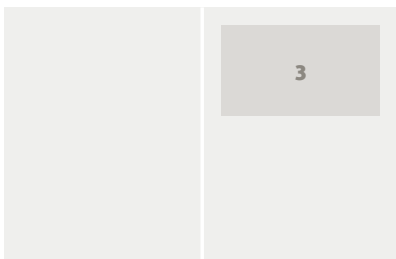
people while strengthening their local identity. Our own proposal is focused on this issue as well: we suggest developing the existing network of pathways to a greenway system, which can be a tool for fostering regional landscape identity.

Another possible tool is to change the existing intensive agriculture to small-scale ecological farming in the region. This idea is mentioned in the proposals of the German (*Edgar Kaare, Stephanie Ritt, Oliver Engelmayer, Peter Boerboom és Carola Vogt*) and the Romanian (*Cristina Andrea Pavelescu, Raluca Baco és Stefania Madalina Irimiea*) authors. By changing the existing land use, local communities can gain strength again which can result in an increased landscape identity.

Ecologically produced products can be a base for the region's own brand, which is also a potential tool for fostering landscape identity. This idea is presented by the Romanian group and also in our proposal of the 1st round, through the image of a regional brand created by typical local food and handcrafts. The German group states that creating a regional brand and an identity is the most effective if it can be recognized by a well-known and widely used name of the region. As many different names are used to describe

the surroundings of Výškovice, but none of them is really wide-spread, they suggest first to define one.

Together with branding activities appears the intention of community building as well, as a living, active community can be a determining element of fostering landscape identity. In our 1st round conception we proposed a community building and supporting model, implemented in the wider proximities of Výškovice. The aim is to foster the starting up of local groups that are engaged in sustainable activities based on local values: the Pilsen region offers support to those who desire engaging in eco-tourism, traditional handcraft or organic agriculture. Meanwhile the supported individuals or communities create the region's own brand and this way contribute to reviving the region's economy and tourism as well. Similarly, the Romanian designers also suggest the encouragement of traditional, sustainable activities, in multicultural communities which can be the catalysts of development. Besides this they propose the creation of „experimental communities”: for example the temporary stay of artists whose work can make locals and tourists look at the landscape from a different point of view, and in turn, their art pieces

3. ábra/fig.:

A tervezett zöldúthálózat: gyalogos és kerékpáros utak hálózata, városi, erdei, nyílt gyepes és vízparti szakaszokon

/ The proposed greenway system: network of footpaths and bikeways through urban, forest, grassland and waterfront sections

jedt elnevezéshez köthető. Mivel jelenleg több elnevezés is használatban van a Výchovicét övező tájat illetően, de egyik sem igazán elterjedt, így első lépésként ennek megalkotását javasolják.

A branding tevékenységhez szorosan köthető a közösségfejlesztés szándéka is, egy élő, aktív közösség pedig meghatározó lehet a tájidentitás megújításának szempontjából. 1. forduló ötlettervünkben egy közösségépítő és -támogató modell elvét is felvetettük, Výchovice tágabb környezetén értelmezve. Célunk helyi értékeken alapuló, fenntartható tevékenységeket végző csoportok elindításának támogatása: a pilseni régió ösztönző segítséget nyújt az ökoturizmussal, hagyományos kézművességgel vagy biogazdálkodással foglalkozni vágyók számára, akik tevékenységükkel létrehozzák a régió saját márkáját, mely hozzájárul a gazdaság és a turizmus élénkítéséhez is. A román csapat is a hagyományos, fenntartható tevékenységek támogatásában gondolkodik, multikulturális közösségekben, melyek sokszínűségükkel a fejlődés katalizátorai lehetnek. Emellett „kísérleti közösségek” létrehozását is vizionálják, például művészek időszakos tartózkodásával, akiknek munkáján keresztül más szemmel tekinthetnek a tájra helyiek, turisták egyaránt, alkotásaik pedig turistacélpontokká is válhatnak a jövőben. A közösségfejlesztés másik eszközeként többször is felmerül különböző rendezvények, kulturális események megrendezése is, mely hozzájárul a helyszín ismertségének növeléséhez is.

A közösségi tervezés, mint az identitás növelésének eszköze is helyet kap a pályamunkákban. A workshop önmagában a közösségi tervezés egy formájaként értelmezhető, hiszen sor került a helyiekkel való interakcióra, így befo-

lyásolták a pályázók véleményét, s így közvetve elkészült munkáikat is. A német csapat nyertes koncepciója alapján a közösségi tervezés a gyakorlatban is megvalósult. A régió 3 városában (Pilsenben, Tachovban és Planán) tartottak felmérést a rendezvények résztvevői körében. A következő kérdést tették fel: „Mi legyen a Výchovicéhez hasonló elnéptelenedett falvak sorsára?”, a válaszolók pedig három lehetséges válasz (és a hozzájuk társított színes zászlók) közül választhattak: „hagyjuk sorsára” (kék), „őrizzük meg” (zöld), vagy „újítsuk meg” (sárga). A zászlókra írva további üzeneteket, személyes véleményt is megfogalmazhattak a válaszolók, majd azok egy kifeszített kötélre kerültek, messziről mutatva a felmérés eredményét. Mindhárom helyszínen pozitív üzenettel zárult a rendezvény: a látogatók a megőrzést, illetve megújítást támogatták (4. kép).

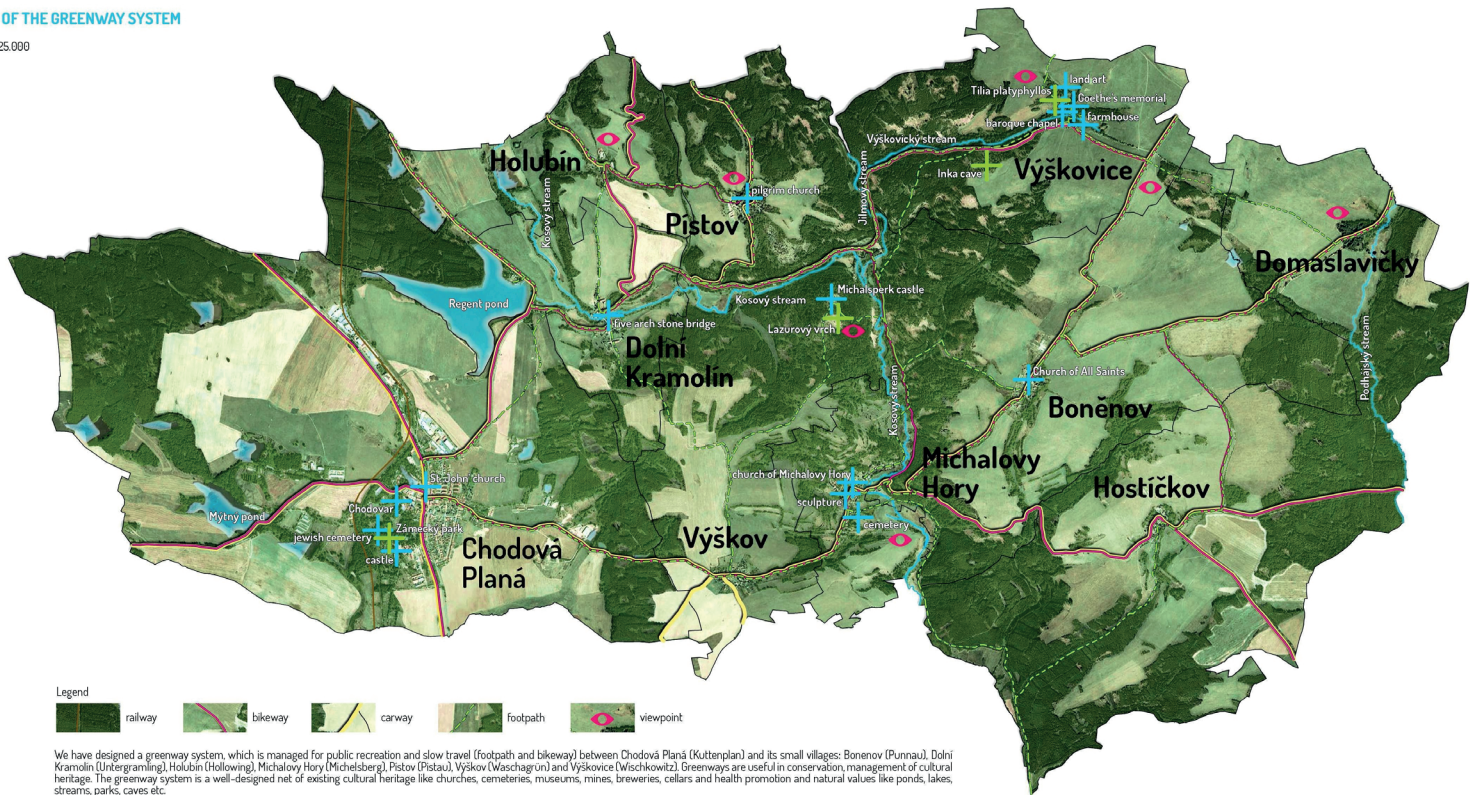
A begyűjtött zászlók Výchovicében is kiállításra kerültek, mint land art installáció, a válaszokat tartalmazó könyvet pedig a projektzáró konferencián mutatták be (5. kép).

A közösség bevonása más tervekben is megjelenik, így például saját land art installációnk terveiben is, illetve a román tervezőcsapat is egy interaktív, használók által alakított installációt vizionált a területre.

A román pályamunkában a digitális kor egyik legújabb vívmánya is felmerült, mint a tájidentitás fokozására alkalmas módszer: a tájértékek dokumentálása egy telefonos alkalmazás (SmartApp) segítségével bárki számára lehetséges lenne, ezáltal a táj feltérképezésére híva a helyieket és a látogatókat, így közösen létrehozva Výchovice környékének online leképezését. Ez az identitásérvés erősítésén túl egy

MAP OF THE GREENWAY SYSTEM

5:125,000

can become tourist attractions in the future. As another tool for community development more proposals suggest to organize different events and cultural activities which contribute to increase the reputation of the area as well.

Participatory planning, as a tool for fostering identity, is also mentioned in many proposals. The workshop itself can be understood as a form of participatory planning, as participants were interacting with locals who had influenced their opinion hence the final proposals as well. Thanks to the German designers' winning proposal participatory planning came true in practice as well. A survey was conducted in 3 towns of the region (Pilsen, Tachov, Plana), during different events. The following question was asked: „What would you do with an abandoned village like Výškovice?” and a choice was given between a set of predefined answers printed on differently coloured banners: „let go” (blue), „retain” (green), or „recover” (yellow). There was the possibility to write on the backside of the banners to express personal opinion. The banners were displayed on a rope so that the results of the survey could have been visible immediately. All the 3 events had been closed with a positive message: most of the

visitors were supporting the recovery or retain of such places (Picture 4).

The banners were displayed in Výškovice as well as the land art intervention, while the book presenting the answers was introduced in the final conference of the project (Picture 5).

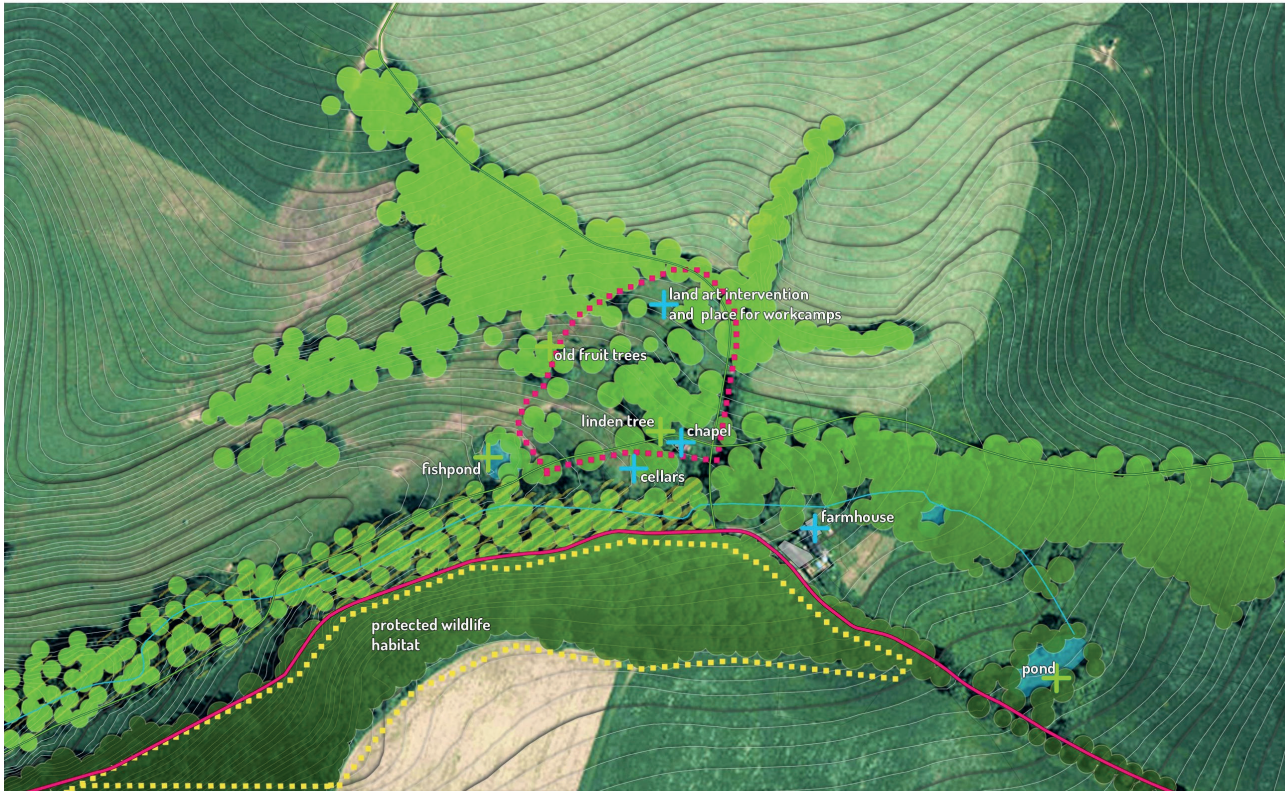
The idea of participation appeared in other proposals as well, for example in our own design of the land art intervention, and the Romanian authors also designed an interactive installation shaped by its users.

The Romanian group suggested another contemporary tool for fostering landscape identity: a mobile application (SmartApp) can be used to document landscape values by anybody, this way inviting locals and visitors to get to know the surrounding area and create an online map of it together. This creates a searchable database which by working together contributes to connect different cultures and communities.

FOSTERING LANDSCAPE IDENTITY BY CREATING A GREENWAY SYSTEM

„A greenway is a path designed for several recreational uses, which creates a regional, hierarchical network with

PLAN

Legend

kereshető adatbázist hoz létre, mely a közösen elvégzett munkán keresztül is hozzájárul a különböző kultúrák és közösségek összekapcsolásához.

A TÁJIDENTITÁS ERŐSÍTÉSE ZÖLDÚT HÁLÓZAT KIALAKÍTÁSÁVAL

„A zöldút többféle rekreációs használatra tervezett út, amely a kapcsolódó zöldfelületekkel együtt térségi szintű, hierarchikus hálózatot alkot. A zöldutak létesítésének fő területei vízpartok, felhagyott vasúti nyomvonalak, történelmi útvonalak, hagyományos településközi utak és egyéb sajátos, rekreációs és ökológiai szerep betöltésére egyaránt alkalmas vonalas tájelemek.”¹⁶

Miután a zöldutak segítik a helyi gazdaság fejlődését és a helyi közösségek megerősödését,¹⁷ a zöldúthálózatok létrehozása gyakorlati megoldást jelenthet a tájidentitás növelésére. Emellett egy Fehéroroszországban készített tanulmány szerint a zöldúthálózat létrehozása megoldást kínál több, a tájidentitás erősítésére szolgáló elképzelésre is, mint például: turisztikai fejlesztések, rekreációra alkalmas területek kialakítása, helyi gazdaság élénkítése, a helyi civil közösség támogatása, a régió népszerűsítése, ökológiai stabilitás megteremtése, és területfejlesztés.¹⁸

Erre alapozva az első fordulóban egy zöldúthálózat tervét vázoltuk fel, melyet a zsűri is megvalósítható elképzelésnek ítélt meg. A zöldúthálózat amelle, hogy a fenntartható közlekedésfejlesztés eszköze,¹⁹ hozzájárul olyan értékes tájszerkezeti elemek megőrzéséhez és hasznosításához, mint a mezőgazdasági útként fennmaradt településközi utak, mezővédő erdősávok, vagy emlékfasorok.²⁰

A workshopon megismert táj megerősítette eredeti elképzelésünket: a zöldúthálózat kialakítására alkalmas lineáris tájelemek (turista- és kerékpárutak, patakok, fasorok), illetve kulturális és természeti értékek is megtalálhatóak a területen, melyek a zöldút kialakításának kedveznek. A zöldúthálózat kialakításához régi, településközi és mezőgazdasági útvonalakat, erdei utakat, turistaútvonalakat és kerékpáros utakat használtunk fel (3. ábra).

A zöldút tehát megfelelő infrastruktúra-hálózatot jelent a természeti környezet és a kulturális értékek felfedezésére,²¹ és alternatív rekreációs lehetőségekkel szolgál a turistáknak,²² Fehéroroszországban például sikeresen alkalmazták a zöldúthálózatot a falusi turizmus fejlesztésére, nem jellemzően turisztikai területen,²³ így ez Výchovice és a térség esetében is működőképes megoldás lehet.

16 Bárčiné Kapovits Judit (2014): A magyarországi zöldúttervezés tájépítészeti metodikájának megalapozása. Doktori értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem.

17 Budai Krisztina (szerk., 2007): Zöldúttervezés. Ökotárs Alapítvány, Budapest.

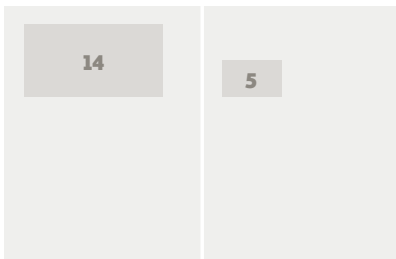
18 Klitsounova, Valeria (2010): Using Greenways concept to develop sustainable tourism destination in Belarus. In: Fábos, Julius Gy. - Ryan, Robert L. - Lindhult, Mark S. - Kumble, Peter - Kollányi László - Ahern, Jack - Jombach Sándor (szerk.): Proceedings of Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning 2010, Budapest July 8-11, Hungary. pp. 87-93.

19 Murhpy, D. - Mourek, D. (2010): Central European Greenways - Designing International Corridors of Sustainable Development. Proceedings of Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning 2010. pp. 63-70.

20 Bárčiné Kapovits, 2014.

21 Filepné Kovács Krisztina - Egyed Adrienn (2011): Az élőhelyek rehabilitációja és a zöldúttervezés kapcsolata a Hanságban. Tájökológiai lapok 9/1. pp. 73-85.

22 Kumble, Peter - Molnarova, Kristina - Sklenicka, Petr - Brabec, Elizabeth - Kottova, Blanka - Pixova, Katerina - Salek, Miroslav (2010): The Potential for Development of an Integrated Network of Greenway Trails on Medieval Hedgerows Landscapes in the Czech Republic. In: Fábos, Julius Gy. - Ryan, Robert L. - Lindhult, Mark S. - Kumble, Peter - Kollányi László - Ahern, Jack - Jombach Sándor (szerk.): Proceedings of Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning 2010, Budapest July 8-11, Hungary. pp. 228-234.

4. ábra/fig.:
Výškovice kezelési és fejlesztési terve: a múlt értékeinek, a jelen vegetációja által dominált tájnak és a jövő zöldút-hálózatának egymásra helyezésével a tájban

élő tájak együttes megjelenítése / Treatment and development plan of Výškovice: visualising the landscapes present in the visible landscape, by the superposition of the values of the past,

the present day landscape dominated by vegetation and the greenway system of the future

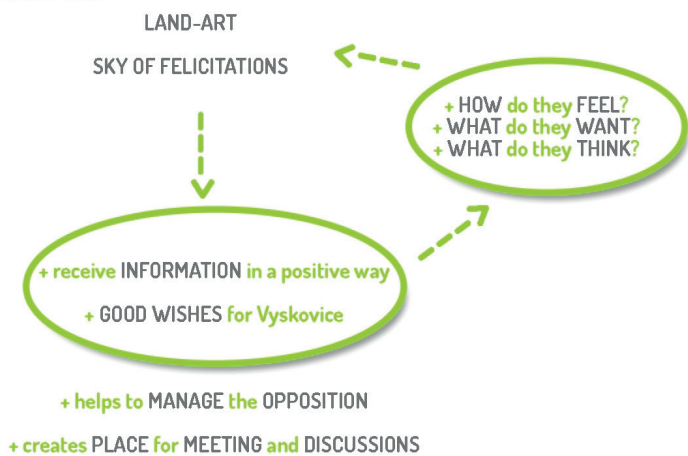
5. ábra/fig.:

Land Art koncepció: a látogatóktól nyert információk

hozzájárulnak a terület későbbi fejlesztéséhez és a tájidentitás erősítéséhez / Concept of Land Art: information gathered from visitors contributes to the

future development of the area and the fostering of landscape identity

LAND-ART

the connected green spaces. Greenways are created mostly on waterfronts, along abandoned railways, historical paths, traditional carriageways and other linear landscape elements that are suitable for recreational and ecological uses.¹⁶

As greenways help develop local economy and strengthen local community,¹⁷ creating greenway systems can serve as practical solution to foster landscape identity. Besides this, according to a Belarussian study creating a greenway system can offer solutions to many other ideas in order to foster landscape identity, such as: touristic development, forming recreational areas, boosting local economy, supporting the local community, promotion of the region, creating ecological stability and regional development.¹⁸

Based on this, in the 1st round we proposed to design and develop a greenway system in the area which was considered a feasible idea by the selection panel. The greenway system, besides being a means of sustainable transport development,¹⁹ contributes to the preservation and utilization of valuable structural landscape elements such as former carriageways converted into agricultural roads, shelterbelts or memorial alleys.²⁰

The landscape seen during the workshop strengthened our original ideas: there are linear landscape elements (tourist and cycle paths, streams, alleys), and several cultural and natural values that are suitable for creating a greenway system. To create the greenway system we have used old carriageways, agricultural and forest roads, tourist- and cycle paths (Figure 3).

Therefore, greenway systems mean a suitable infrastructure-network for discovering the natural environment and the cultural values,²¹ and offers alternative recreational possibilities for tourists.²² For example in Belorussia, greenway systems were successfully applied in the development of rural tourism, in a non-touristic area,²³ so this could be a possible solution in the case of Výškovice and its surroundings.

Besides ensuring a non-motorised transport option,²⁴ greenways also offer a place of encounter and remembrance. By emphasizing and preserving local values and typical landscape elements greenways direct the attention of the inhabitants on the landscape. In this way a new, different connection can be created between people and the landscape which creates a new landscape identity, contributing to the

16 Bárcziné Kapovits Judit (2014): A magyarországi zöldtértervezés tájépítészeti metodikájának megalapozása. Doktori értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem.

17 Budai Krisztina (szerk., 2007): Zöldút-ravaló, Ökotárs Alapítvány, Budapest.

18 Klitsounova, Valeria (2010): Using Greenways concept to develop sustainable tourism destination in Belarus. In: Fábos, Julius Gy. - Ryan, Robert L. - Lindhult, Mark S. - Kumble, Peter - Kollányi László - Ahern, Jack - Jombach Sándor (szerk.): Proceedings of Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning 2010, Budapest July 8-11, Hungary. pp. 87-93.

19 Murhpy, D. - Mourek, D.(2010): Central European Greenways - Designing International Corridors of Sustainable Development. Proceedings of Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning 2010. pp. 63-70.

20 Bárcziné Kapovits, 2014.

A helyi lakosság számára a motormentes közlekedés lehetőségén²⁴ kívül találkozásra, emlékezésre is helyet ad a zöldút. A helyi értékek, jellemző táji elemek kiemelésével és megőrzésével a lakosság figyelmét a táj felé irányítva, egy újfajta kapcsolódást alakíthatunk ki a tájhoz, ezáltal létrehozva egy új tájidentitást, mely hozzájárul a térség fejlődéséhez, és a helyi közösség erősebb kohéziójához.

A zöldúthálózat további előnye, hogy könnyen továbbfejleszhető, lehetőséget adva távolabbi területek integrálására, illetve a kiterjedt cseh zöldúthálózattal – mely 2008-ban 2445 km hosszú útvonalhálózatot jelent²⁵ – való összekapcsolására.

A zöldút három réteg – múlt, jelen, jövő – egymásra helyezéséből áll össze, ahogyan a szubjektív emlékezetnek köszönhetően a ma látható tájban is több táj él együtt, egymással párhuzamosan (4. ábra).

Az első réteget a múlt fennmaradt, megőrzésre érdemes nyomai alkotják, a második réteg, azaz a jelen legnagyobb értéke pedig a vegetáció és a kialakult új élőhelyek. Bár a megjelenő új növényállomány helyenként elfedi az egykori település nyomait, megfelelő kezelés mellett általában megőrzésre érdemesnek találtuk, hiszen ebből fakad a táj dinamikája, folyamatosan változó képe. A jövőbeli réteget a zöldúthoz újonnan hozzáadott elemek (új útvonalak, pihenőhelyek) hozzák létre.

A jövőbeli réteg egy új, központi eleme a land art installáció is, mely egy eszköz arra, hogy a Výchovicébe tervezett fesztiválon a látogatók szabadon kifejezhessék véleményüket, illetve hogy információhoz jussunk: arra kérjük őket, hogy fogalmazzák meg jókíván-

ságaikat Výchovice számára (5. ábra). Ily módon egyrészt kifejezésre juthatnak a tájról alkotott elképzeléseik, és a csoportvéleményt megismerve pozitív, támogató ötleteket kaphatunk a további fejlesztésekre vonatkozóan.

Az installáció felépítése közösségi alkotásként valósulna meg, mely hozzájárulna a résztvevők identitásérzetének erősítéséhez.²⁶

Az installációt az egykori település központjához közel, egy nyitott gyepes téren javasoltuk elhelyezni, mely alkalmas a látogatók illetve későbbi rendezvények befogadására is (6. ábra).

Az installáció²⁷ egy 5x5 m-es, 3,5 m magas fémszerkezet, melyre egy rácsból készült, különböző magasságokig lelógó műanyag kártyák kerülnek: ezekre írhatják majd az üzeneteiket a látogatók. Az így kirajzolt textúrát a patak völgy egy részletének kicsinyített inverze adja, így kapcsolódva a helyi sajátosságokhoz (7. ábra).

Az installációt kívülről egy faszerkezet védi, mely később az installáció eltávolítása esetén új funkciókat kaphat (pl. menedékhely, rendezvényter, kiállítótér.) Felismerve a közösen végzett munka személyiségfejlesztő és identitásnövelő hatását, az installáció körüli téren a későbbiekben önkéntes táborok megrendezését javasoljuk, melyeken különböző szakterületek fiataljai gyűlnének össze, Výchovice és a régió fejlesztésén dolgozva (8. ábra).

ÖSSZEFOGLALÁS

A modellterületen a lakosság egy részének kitelepítésével kiürült a táj – s bár a kitelepítettek megőrizték saját identitásukat – melyet a veszteség érzése fel is

23 Klitsounova, 2010. pp. 87-93.

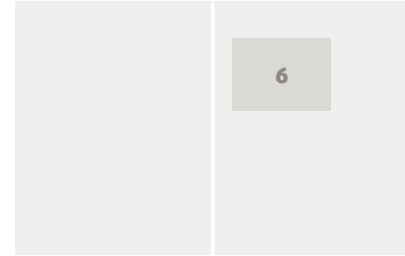
24 Bárcziné Kapovits Judit – Csemez Attila – Sallay Ágnes: Tájépítészeti kutatási feladatok a magyarországi zöldutak fejlesztésénél. Tájökológiai lapok 7/2. pp. 465-471.

25 Murhpy - Mourek, 2010. pp. 63-70.

26 Demeter Anna (szerk., kézirat, 2012): SURE - Közösségi Tervezési Eszköztár.

27 A műszaki részletek kidolgozásában Benedek Márton építészhallgató segítségét kértük.

6. ábra/fig.:
Land Art:
„Jókívánások Ege”
(látványterv). A
Výškovice-re jellemző
domborzatot
kirajzoló kártyákra
felírt látogatói
jókívánások által
megismerhető a
csoporthely, mely a
tér jövő
fejlesztésének
alappillére /

Land Art: „Sky of
Felicitations”
(visualization). The
opinions and
impressions gotten to
know by the
felicitations written by
the visitors on cards
symbolizing the terrain
of the area around
Výškovice can be the
base of the future
development of the
area

development of the region and the cohesion of the local community.

Another advantage of the greenway system is that it can be easily improved, with the possibility of integrating further areas, and connecting to the extensive Czech greenway system - which means a 2445 km long system in 2008.²⁵

The greenway is made up of three layers: past, present and future, as today's landscape also consists of more, parallel landscapes due to the subjective memories of people (Figure 4).

The first layer consists of the traces of the past worthy to preserve. The second layer is the present: its biggest value is the vegetation and the new habitats. Although the new vegetation screens the traces of the former village in some places, with proper treatment it is mostly worthy to preserve since this forms the dynamism of the landscape. The future layer is created by the newly added elements of the greenway, such as the new pathways or the resting areas.

The land art intervention is a central element of the future layer. It is a tool which enables the visitors of the planned festival in Výškovice to freely express their opinion as well as it helps us gain information: the visitors are asked to send their good wishes for

Výškovice (Figure 5). On one hand, this way their ideas of the landscape can be expressed, on the other hand we can become familiar with their opinion and receive positive, supporting ideas regarding the future development.

The land art intervention would be built together by participants fostering their feeling of identity.²⁶

We suggested to place the land art intervention in an open area which is suitable to accommodate visitors and future events as well (Figure 6). The installation²⁷ itself is a 5x5 m, 3,5 m high metal structure, with plastic labels hanging down from a 20x20 cm grid, placed on the top of the structure. The labels have different heights to allow people to write on them, read other wishes, and to walk “inside” the installation. The texture drawn by the labels comes from the inverse of a part of the stream's valley, this way connecting to the local particularities (Figure 7).

The installation is protected on the outside by a wooden structure which can get a new function after removing the installation, such as a shelter, event place, or exhibition space.

Understanding that working together has a positive impact on personal development and fosters identity, in the area

21 Filepné Kovács Krisztina - Egyed Adrienn (2011): *Az élőhelyek rehabilitációja és a zöldtervezés kapcsolata a Hanságban. Tájökológiai lapok 9/1. pp. 73-85.*

22 Kumble, Peter - Molnarova, Kristina - Sklenicka, Petr - Brabec, Elizabeth - Kottova, Blanka - Pixova, Katerina - Salek, Miroslav (2010): *The Potential for Development of an Integrated Network of Greenway Trails on Medieval Hedgerows Landscapes in the Czech Republic.* In: Fábos, Julius Gy. - Ryan, Robert L. - Lindhult, Mark S. - Kumble, Peter - Kollányi László - Ahern, Jack - Jombach Sándor (szerk.): *Proceedings of Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning 2010, Budapest July 8-11, Hungary.* pp. 228-234.

23 Klitsounova, 2010. pp. 87-93.

24 Bárcziné Kapovits Judit - Csemez Attila - Sallay Ágnes: *Tájépítészeti kutatási feladatok a magyarországi zöldutak fejlesztésénél. Tájökológiai lapok 7/2. pp. 465-471.*

25 Murhpy - Mourek, 2010. pp. 63-70.

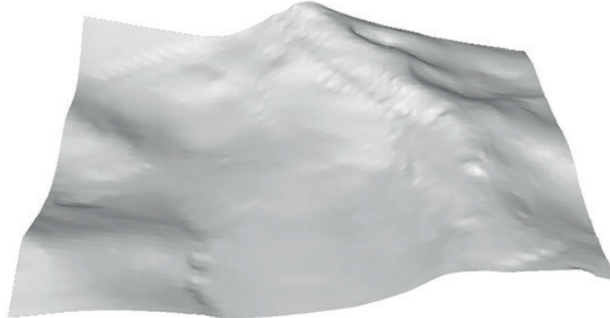
26 Demeter Anna (szerk., kézirat, 2012): *SURE - Közösségi Tervezési Eszköztár.*

27 During the elaboration of technical details we were supported by Márton Benedek architect student.

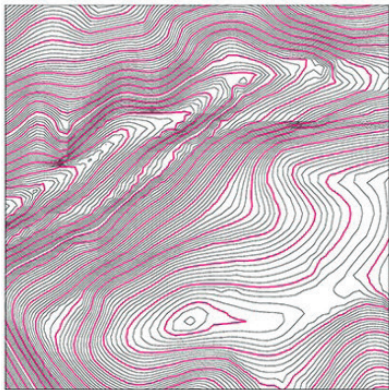
TOPOGRAPHY AND MODEL AREA (500X500 M)

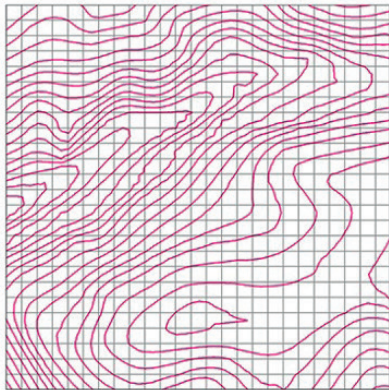
TERRAIN MODEL

CONTOUR LINES IN THE 500X500 METRES CUTOUT

CONTOUR LINES ON THE 20X20CM GRID

HEIGHTS OF THE GRIDPOINTS

17	17	16	16	16	16	17	17	16	16	15	14	14	13	13	13	13	13	15	16	16	17	17	17	17
17	16	15	15	15	16	16	16	15	14	13	12	11	11	11	11	12	13	14	15	16	16	16	15	15
16	15	14	14	14	15	14	14	14	13	12	11	10	9	9	10	11	12	13	14	14	14	14	14	14
15	14	14	13	13	14	13	13	12	10	9	8	8	9	9	10	10	11	12	12	13	13	13	13	13
14	13	12	13	13	12	11	11	10	9	8	7	7	8	8	9	9	10	10	11	11	12	12	12	12
12	11	11	11	11	10	10	9	7	7	7	7	7	8	8	9	9	10	10	11	11	12	12	12	12
11	10	10	10	9	8	7	8	7	6	6	7	7	8	8	9	9	10	10	11	11	12	12	12	12
10	9	8	8	8	7	6	5	5	5	6	6	6	7	7	8	8	9	9	10	10	11	12	13	13
9	8	7	7	7	6	5	4	4	4	5	5	5	6	6	7	7	8	9	10	11	11	12	13	13
7	6	6	6	5	4	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	15	15	16	16	16
6	5	4	4	4	4	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	16	17	17	17
4	3	3	3	3	4	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	17	17	18
2	2	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	16	16	17	17	18	18	18	18
1	1	2	3	4	5	6	7	8	10	10	11	12	13	14	15	16	16	16	17	17	18	18	18	18
1	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	14	15	16	16	16	16	17	17	18	18	18	18
3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	14	15	16	16	16	16	16	17	17	18	18	18	18
5	6	7	8	9	10	10	11	12	13	14	14	15	16	16	16	16	16	16	17	17	18	18	18	18
7	8	9	10	10	11	12	13	14	15	16	16	16	16	16	16	16	16	16	17	17	18	18	18	18
8	9	10	11	11	12	13	14	15	16	16	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	18	18	18	18
9	10	11	12	13	14	15	16	16	17	17	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
9	11	12	13	14	15	16	17	17	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
9	10	12	13	14	15	16	17	17	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
8	9	11	13	14	16	16	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
7	8	10	12	13	14	15	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
6	7	9	11	12	13	14	15	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
4	6	8	10	11	12	13	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14

erősíthetett²⁸ – a Szudéta-vidékhez kapcsolható tájidentitás mégis megsérült. A táj képe drasztikusan megváltozott, s a maradék lakosság ezzel a képpel nem feltétlenül tudott azonosulni, ezért a jelen feladata a táj újradefiniálásával az elveszett tájidentitás újratерemtése, ezzel a térség fejlődésnek indulásának segítése.

A pályázatok különböző eszközök felhasználásával képzelik el a változást: intenzív mezőgazdasági termelés helyett kisléptékű, tájba illő ökológiai gazdálkodásra való átállás, helyi márka létrehozása és a helyi közösség fejlesztése lehet a megoldás, emellett a helyi értékek megőrzésére és bemutatására koncentrááló turisztikai és zöldúthálózat-fejlesztések is megoldást jelenthetnek a megsérült tájidentitás újradefiniálására. Pályaművünkben a zöldúthálózatot rekreációs és ökológiai szerepén túl a tájidentitás megerősítésének eszközeként alkalmaztuk. Megállapítottuk, hogy egyrészt a táj megismerésének lehetőségével önmagában képes lehet a tájhoz való személyes kötődés erősítésére, másrészt a ter-

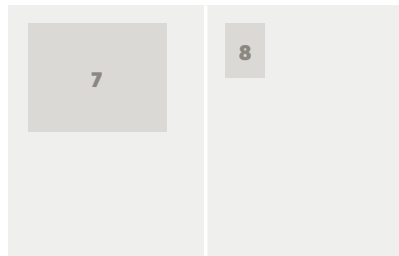
mészeti és kultúrtörténeti értékek fel-fűzésével hozzájárulhat a tájkarakter megismeréséhez és megőrzéséhez is.

Ezen túl fontos szerepet kapott a közösségi tervezés helyi közösséget és identitásérzést építő ereje. Ez megjelent a helyi sajátosságokból kiinduló, a helyieket megismerni és bevonni törekvő tervezésben, mely a kezdetektől végigkísérte a programsorozatot, a nyertes pályázó német tervezőcsapat munkája nyomán pedig egy közösségi tervezési folyamat valósult meg a projekt részeként.

Nigel Thorne tájépítész szavai szerint a megvalósult projekt még csak a kezdőpontja egy nemzetközi párbeszédnek, mely a szudéta táj jövőjét – s ezzel új tájidentitását – hivatott formálni...²⁹ ☉

²⁸ Scruton – Worpole, 2002.
²⁹ <http://vyskovice2015.cz/en/conference/the-latest-information/>

BUILDING PROCESS

7. ábra/fig.:

A modellterület vizsgálata és a mintázat generálása, 5 m-es szintvonalakra helyezett rácsháló segítségével / Analysis of the model area and generating

the pattern, by a grid placed on 5 m contour lines

8. ábra/fig.:

Az építési folyamat hatása a közösségre / The impact of the building process on the community

around the installation we suggest to organize volunteering camps for young professionals of different areas to work together on the development of Výchovice and the region (Figure 8).

CONCLUSIONS

By relocating the inhabitants of the model area, the landscape became empty. Even though the relocated people preserved their own identity – which could have been even strengthened by the feeling of loss²⁸ – the landscape identity connected to the Sudetenland was damaged anyway. The landscape changed drastically, and the remaining inhabitants could not necessarily identify themselves with the new one, so the task of the present is to recreate the lost landscape identity by predefining the landscape, this way foster the region's development.

The proposals suggest the use of different tools to achieve change and help redefine the damaged landscape identity: small-scale, ecological farming instead of intensive agriculture, creating local brand, developing the local community and realizing a greenway system development targeting the preservation and interpretation of local values. In our proposal we applied the greenway system – besides its recreational and ecological role – as a tool of fostering landscape identity. We came to the conclusion that

on the one hand, by helping people get to know the landscape, it can be able to strengthen the personal attachment to the landscape by itself, on the other hand, by preserving and connecting the natural and culture-historical values it can contribute to familiarize with and to preserve the landscape character.

Beyond these, participatory planning was also a key tool thanks to its power in community-building and its ability to strengthen the feeling of identity. This could have been perceived during the whole process, which was strongly based on local properties, aimed to get to know and include locals in the design process. Thanks to the winning proposal of the German team, participatory planning was realised in practice as well.

According to the words of Nigel Thorne, landscape architect, this „project is only the beginning in efforts to open an international dialogue” about the future – and this ways its landscape identity – of the Sudetenland...²⁹

²⁸ Scruton – Worpole, 2002.

²⁹ <http://vyskovice2015.cz/en/conference/the-latest-information/>

HELLO WOOD BALATONI HEKK, 2016

HELLO WOOD BALATONI HEKK, 2016

SZERZŐ/BY:

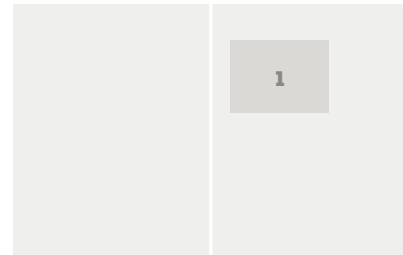
ZELENÁK FRUZZSINA, VALKAI CSABA

A Hello Wood egy olyan nemzetközi, független „platform” és dizájn stúdió, amelyben kreatív szakemberek – elsősorban formatervezők és építészek – dolgoznak közösen, hogy saját eszközeikkel reagáljanak valós problémákra, jelenségekre, kérdésekre. Legismertebb eseményük a 2010 óta minden évben megrendezett nemzetközi építészeti alkotótábor. Idén nyáron a nemzetközi alkotótábor mellett új kezdeményezésként megszervezték a „Balatoni Hekk” elnevezésű összegyűjtési, egyhetes építőtábor, ahol a hazai építészeti, tájépítészeti és formatervezést oktató egyetemek csapatai készíthették el saját installációikat Csopakon. Az építőtábor nem csupán a koncepciók megvalósításáról, hanem az egyes installációk és a készítő csapatok versenyéről is szólt az egymillió forint értékű fődíjért.

A Tájépítészeti és Településtervezési Kar kiemelkedő sikert ért el az új koncepció szerint megrendezett „Balatoni Hekk” táborban. Megnyerve a résztvevő hazai „építő” egyetemek csapatainak és szervezők szavazatának többségét a csapat a strandon megépített installációjával fődíjat nyert, s ez lehetőséget ad arra, hogy a Kar saját maga szervezhessen alkotótábor a 2016/2017-es tanévben, a Budai Arborétumban. Az idei csopaki

építőtáborban való részvétel, valamint az alkotás folyamata számos tanulsággal szolgált mind a hallgatók, mind csapatvezetők számára. Érdemes lehet ezeket a tanulságokat számba venni, felismerni azokat a szakmai és a csapaton belüli belső folyamatokat, amelyek hozzájárultak a Kar eredményes szerepléséhez. A kérdés, hogy vajon milyen összetevői lehetnek egy sikeres alkotóhétnek, jóval több, mint a workshop tapasztalatainak elemzése. A teammunka, a közös alkotás folyamata olyan tapasztalatot jelentett, ami az ideai tanévben a Tájépítészeti és Településtervezési Karon meghirdetett, két féléves „Hello Wood” tantárgy tematikájának és módszertanának kidolgozását is megalapozta.

A Hello Wood szervezőitől év elején, februárban érkezett a felkérés a Karhoz, hogy delegáljon csapatvezetőket az alkotótáborba. Zelenák Fruzzsina, a Kert- és Szabadtértervezési Tanszék tanársegéde 2011-ben, akkor még tájépítész hallgatóként vett részt az építőtáborban, 2012-ben pedig már csapatvezetőként vezette a tájépítész workshopot. A „Hello Wood” tapasztalatok alapján Fruzzsina vállalta a csapatvezetést, és társnak Valkai Csaba adjunktust, a Településképzési Tanszék oktatóját kérte fel. Bár a csapatvezetők számára az építőtáborra való felkészü-

1. kép/pict.:
 Helyszínbejárás / Site
 visit
 (FOTÓ/PHOTO:
 ZELENÁK FRUZZSINA)

Hello Wood is an international, independent "platform" and design studio where creative professionals - mainly designers and architects - work together to respond by their own means to real problems, phenomena and issues. They are best known for their international architecture camp, which has been held each year since 2010. This summer, in addition to the international camp, a new initiative: a week long architecture workshop for Hungarian universities was organized. It is called "Balaton Hekk", where students of architecture, landscape architecture and design from nine universities have prepared their own installation in Csopak. The camp was not only about the implementation of the concepts, but also a competition was organised for the installations and the preparing teams for a prize of one million Forints.

The Faculty of Landscape Architecture and Urban Planning had an extraordinary success with its installation at "Balaton Hekk". Winning the majority

of the votes from the participating university teams and organizers, the Faculty has been awarded with the main prize, which provides an opportunity to the Faculty to organize its own creative camp during the 2016/2017 school year in the Buda Arboretum. The participation in this year's camp and the design process offered a number of lessons for the students and team leaders as well. It might be worth reviewing these lessons to recognize the professional and internal processes within the team that contributed to the Faculty's successful performance. What might be the components of a successful creative week? How did we get from the request of the Faculty, through the implementation of the installation, to starting the subject entitled "Hello Wood 1."?

At the beginning of the year, in February, the Faculty received a request from the Hello Wood organizers to delegate team leaders to the camp. One of them, Fruzsina Zelenák participated in the 2011 architecture camp as

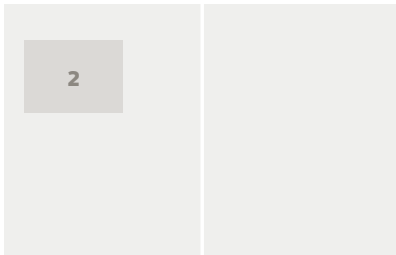

lés volt az első közös munka, az alkotó-folyamatot és a csapatvezetést mindvégig az egyetértés, a közös szakmai álláspont jellemezte. Az egymást kiegészítő szaktudás és látásmód, a tájépítész és építész szemlélet inspiratíván, kumulatív hatással bírt az alkotómunkára.

Az építőtáborban való részvételre az egyes egyetemek, karok hallgatói május elejéig pályázhattak. A résztvevő hazai egyetemek közül a Tájépítészeti és Településtervezési Karról jelentkezett a legtöbb diák. A beérkezett pályázatok – portfólió és motivációs levél – jelentős része magas színvonalú, valós motivációt tükröző, értékes hallgatói munkáról árulkodott, így a csapatvezetőknek lehetősége nyílt egy igen felkészült és sokrétű kompetenciákkal rendelkező csapat összeállítására.

A felkészülés során a május közepére összeállt csapat a közös csopaki helyszínbejárásán túl hét alkalommal találkozott, ahol a koncepciót közösen alakították ki. (1-2. kép) A szervezők által megjelölt helyszínen, a csopaki strand területén

belül szabadon választható volt az installáció funkciója, és kijelölhető volt az a hely, ahol az objektum majd megépülhet. A „Halles” névre keresztelt alkotás alap gondolatát épp a HELY inspirálta. A helyszíni bejárásakor a strand egésze egy funkciókkal túlsűrített, de ennek ellenére mégis jellegtelen művi világgént tűnt fel. A strandon túl nagy kiterjedésű védett nádas található, melynek természetes miliójét csak egy horgászstég-rendszer bontja meg. A strand és a nádas különböző karakterének találkozása adta meg azt a téri és hangulati kontrasztot, amit az installáció megjeleníteni, értelmezni kíván. (3. kép) A két különböző téri világ, a horgászstégek és a nádas szinte természetes megjelenése, illetve a strand zajos, sűrű építettsége olyan markáns minőségi dimenzióváltást jelentett a strand határán, amit egy sajátos használati rendszer még tovább feszített. A strand vízparti sétányát, a díszburkolattal épített gyalogos zónát ugyanis az esti órákban nyitott városi korzóként használhatják a látogatók. Ennek a sétánynak a végpontja

2. kép/pict.:

Műhelymunka /

Meeting

(FOTÓ/PHOTO:

ZELENÁK FRUZZINA)

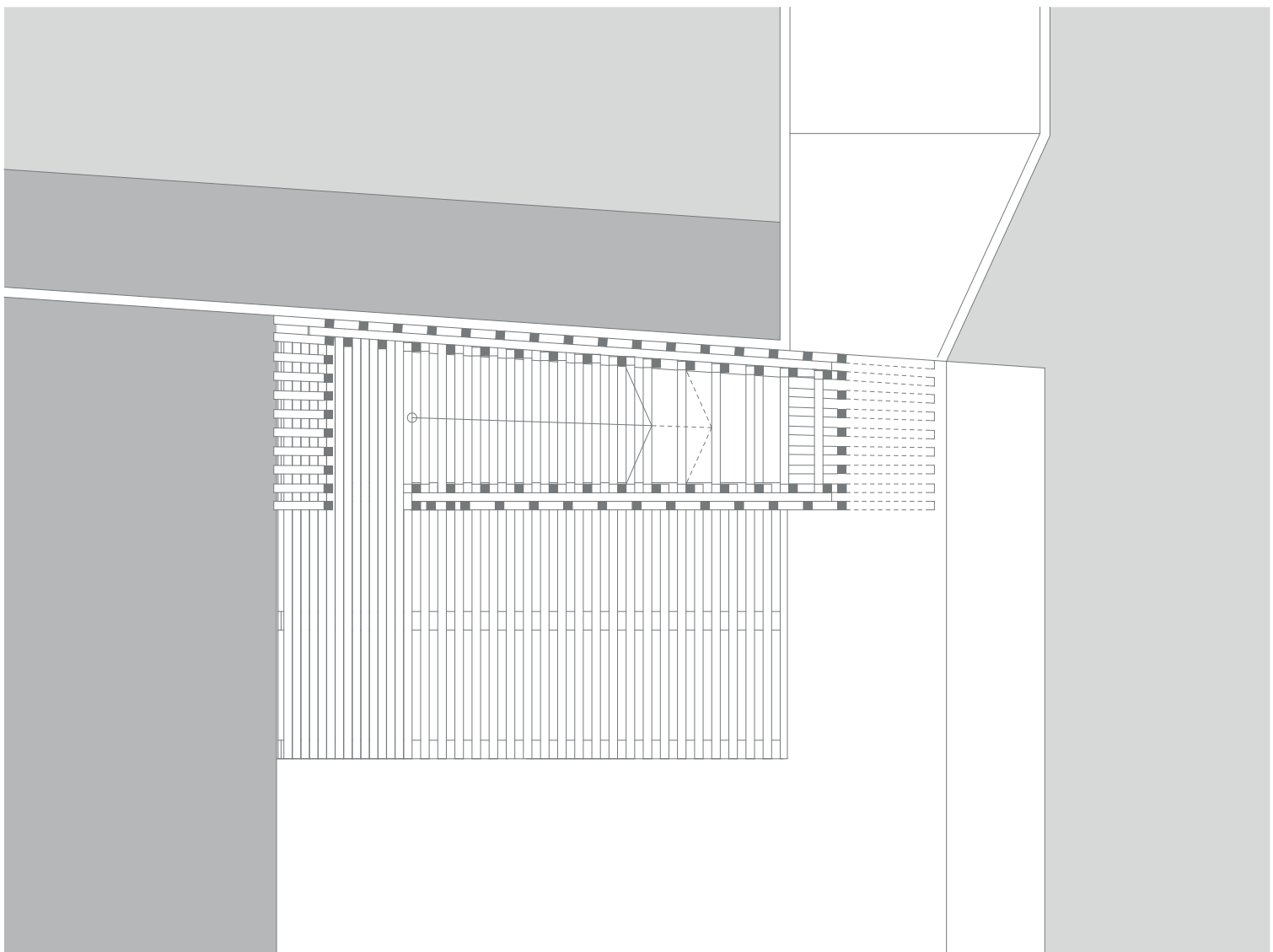
a student and in the next year in 2012 she already led the landscape architecture workshop. The experienced team leader and assistant lecturer at the Department of Garden and Open Space Design asked Csaba Valkai, assistant professor of the Department of Urban Planning to be a co-leader of the team, who agreed to participate. Despite the fact that the team leaders worked together for the first time on this project, unity and a common professional approach marked their work throughout the design period. Their complementary skills, the views of a landscape architect and an architect had a cumulative, inspiring effect on the creative work.

The students of the respective universities and faculties could apply until early May to participate in the camp. From the participating universities, the highest number of student applications arrived from the Faculty of Landscape Architecture and Urban Planning. Most of the applications – portfolio and cover letter – displayed high-quality works and showed real motivation from the students, so the team leaders had the possibility to set up a highly trained team with diverse competencies.

At first the team members met in mid-May; during the preparation period

they visited the design site and gathered seven more times in order to work on their concept together (Figure 1-2). At the site determined by the organizers, the Csopak beach park, the exact design spot and function of the installation could be chosen freely. The basic idea of the installation – named as "Halles" – was inspired by the special conditions of its establishment: it lies on a border, where the built and natural environment meets. The installation stands on the north-eastern edge of the beach, where the busy, but completely artificial beach encounters with a milieu of a fishing deck surrounded by a protected reed (Figure 3). Beyond the different quality dimensions of the two poles, a special use of the lakeside zone had an impact on the design. Inside the beach area, the paved line beside the waterfront becomes an urban promenade in the evenings. This promenade ends exactly at the same point where the different characters meet but it doesn't receive any closure.

In order to solve this problem a viable, vertical landmark was built, which provides an opportunity to wonder about the natural world – looking at it from above and from the artificial world. Besides it formulates a right

A csapattagok:

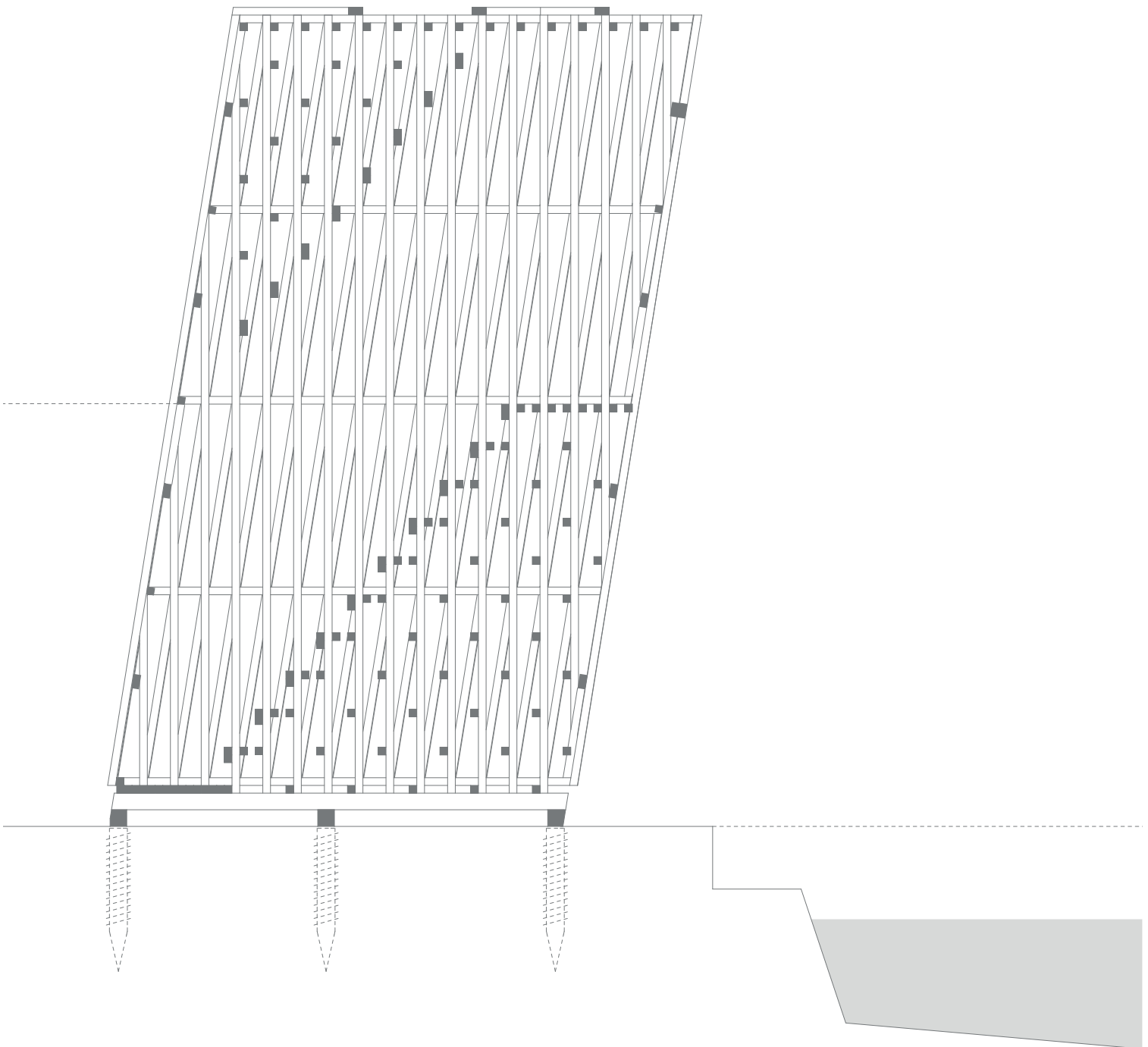
Fábián Zsófia Eszter (Tájépítész-mérnöki mesterszak, MSc)
 Gyimesi Levente (Településmérnöki mesterszak, MSc)
 Juhász Rozália (Tájrendező és kertépítő mérnök alapszak, BSc)
 Kertes Tamás (Tájrendező és kertépítő mérnök alapszak, BSc)
 Lakner Lóránd László (Településmérnöki mesterszak, MSc)
 Pálla Márk (Tájrendező és kertépítő mérnök alapszak, BSc)
 Pap Noémi (Tájrendező és kertépítő mérnök alapszak, BSc)
 Somodi Zsuzsanna (Tájrendező és kertépítő mérnök alapszak, BSc)
 Szilassy Boglárka (Tájrendező és kertépítő mérnök alapszak, BSc)

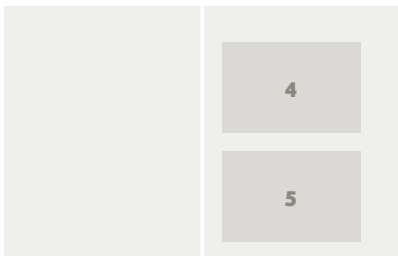
Team members:

Zsófia Eszter Fábián (MSc student in Landscape Architecture)
 Gyimesi Levente (MSc student in Urban Planning)
 Rozália Juhász (BSc student in Landscape and Garden Design)
 Tamás Kertes (BSc student in Landscape and Garden Design)
 Lóránd László Lakner (MSc student in Urban Planning)
 Márk Pálla (BSc student in Landscape and Garden Design)
 Noémi Pap (BSc student in Landscape and Garden Design)
 Zsuzsanna Somodi (BSc student in Landscape and Garden Design)
 Boglárka Szilassy (BSc student in Landscape and Garden Design)

3. kép/pict.:
Alap- és nézetrajz /
Floor plan and side
(RAJZ/DRAWING:
VALKAI CSABA)

4. kép/pict.:

A „Halles” / The „Halles”

(FOTÓ/PHOTO: GYIMESI LEVENTE,
[HTTP://EPITESZFORUM.HU/LES-HALLES-DE-CSOPAKI](http://epiteszforum.hu/les-halles-de-csopaki))

5. kép/pict.:

A „Halles” belső tere / The inner space of the „Halles”

(FOTÓ/PHOTO: GYIMESI LEVENTE,
[HTTP://EPITESZFORUM.HU/LES-HALLES-DE-CSOPAKI](http://epiteszforum.hu/les-halles-de-csopaki))

épp ennek a két különböző karakterű világnak a határvonalára esik úgy, hogy közben hiányzik a tényleges lezárás.

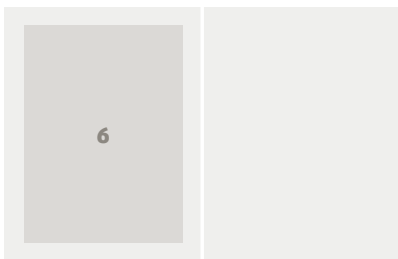
E kettős probléma feloldására egy járható, vertikális tájelem épült, ami rácsdálkozási lehetőséget nyújt a természet világára - a művi világból érkezve, fentről, s emellett léptékhelyes választ fogalmaz meg a városléptékű hiányosság pótlására. Az építmény váza a Balaton irányába megdőlt, dobozszerű konstrukció, azonos keresztmetszetű, fehérre lazúrozott, fa hevederrács alkotta síkokból. (4. kép) A két hosszanti, függőleges oldal, oldalanként három, különböző koordináta rendszerű hártvány összeépítéseként jött létre, hogy a belső térben felfelé haladónak viszonylag zárt térfalakat teremtsen (5. kép), és, hogy a strand és horgászvilág határán futó, fehér acélkerítés horizontális-vertikális meghatározottságát összemossa a háttérben álló, erősen megdőlt fatörzsek és a szélfúttá nádas ideoda mozgó, lengedező vonalrengetegével. A belső, szűkös méretek miatt egy-egy ember léphet csak fel a „Halles” lépcsőjének tetejére, ahol a magányos szemlélő elé különleges, háromszög formájú rájárási fogott hangos-kép tárul fel: a nádas, a tó természeti világa a végtelen égbolt alatt már enyhe szellőben is finom susogással szól a szemlélőhöz (6. kép).

Az egyhetes tábor számos kihívást tartogatott a csapat számára. A koncepció és a modellen megálmodott szerkezet a valós építési helyzetben gyors és rugalmas hozzáállást kívánt a felmerülő statikai és telepítési problémákra. A nehézségek ellenére, vagy inkább azok mentén a teljes csapat képes volt újraszerveződni, így a munkafolyamatok új, a megfelelő irányba mutató lendületet vehettek. A megvalósítás során kialakult helyzetek áthidalását nagyban segítette az a szakmai támogató közeg, amelyet a szervezők biztosítottak a résztvevő csapatok számára.

A 2016-os csopaki építőtáborban elnyert díj gondozása és a Kar saját alkotóhetének szervezése véget az idei év szeptemberétől új, választható tantárgy keretében folytatódik a munka. A csapat és a Kar vezetésének szándékai szerint a Budai Arborétumba készül el az a fa installáció (vagy installációk), melynek anyag- és telepítési költségeit teljes mértékben a díj fedezi. Az installáció a tavaszi szemeszter során megrendezett alkotóhét során épülhet meg. Lehetőséget teremtve a Kar többi hallgatójának a bekapcsolódására, a Kar és Hello Wood közös ötletpályázatot írt az installáció funkciójának és helyszínének kiválasztására.

6. kép/pict.:

A „Halles” a Balaton
(horgászstég) felől /
The „Halles” from Lake
Balaton (fishing deck)
(FOTÓ/PHOTO: PÁL LA
MÁRK)

scaled answer for filling a city-scale gap. The structure's truss - a box leaning towards the Balaton - is made of white varnished, wood lattice planes of the same cross section. (Figure 4.) The two longitudinal vertical sides are formed by membranes of three different coordinate systems. On the one hand the membranes together create relatively closed space walls for the users inside the box (Figure 5), on the other hand they merge the organic, diffuse lines of the natural world - given by significantly tilted tree trunks of the background and the windblown reed - with the orthogonal structure of white steel fence between the beach and the fishing zone. Because of the tight interior of the box only a single (lonely) viewer can get the "loud picture" through the triangle frame: a view of a "duvet-like" reed under the endless sky accompanied by the fine rustling of its movement. (Figure 6)

The one-week camp held many challenges for the team. The concept and the structure envisioned on a model required a fast and flexible attitude during the real implementation because of the arising static and installation problems. Despite the difficulties or by them the entire team was able to reorganize itself so that the working

process could continue into the appropriate direction. Moreover, the experienced and professional support provided by the organizers helped the participating teams significantly to bridge the difficulties during the camp.

For the care of the award won at the Balatoni Hekk 2016 architecture camp and to organize the Faculty's own camp, a new, optional subject has been launched from this September. According to the intentions of the team and the leaders of the Faculty, the new wooden installation(s) are going to be built at the Buda Arboretum the material and installation costs of which will fully be covered by the award. The installation will be carried out during the creative week of the spring semester. Creating an opportunity to involve other students from the Faculty, a student competition is announced to find the function and the location of the new installation. ©

SENSORY TRAILS . NORMAFA . BUDAPEST¹

SZERZŐ/BY:
IVAN JUAREZ

The project focuses on the development of new approaches to the natural and cultural landscape of Normafa, a protected forest located in the XIIth District of Budapest which functions also as a public park for the residents of Hungary's capital. The concept proposes a series of sensory trails and site-specific interventions that create new dialogues to perceive the landscape through senses and perceptions. This solution can be considered as an instrument that utilizes senses as a method of approximation to the site by increasing the perceptions to the landscape through the connection of nature with multi-sensory experiences: scents, textures, sounds, tastes and scenes (Figure 1).

THE THREE MAIN PHASES

The project begins by introducing Normafa and its territory, analyzing the site and its natural and cultural background.

The second part, titled Sensory approach, introduces a theoretical framework dealing with the relationship between senses, place and landscape. This phase also identifies the natural and cultural elements of Normafa through sensory experiences: tactile experiences, soundscapes, sense of smell, aromatic landscapes and visual landscapes like seasonality, atmospheres, colors, scenic views and details.

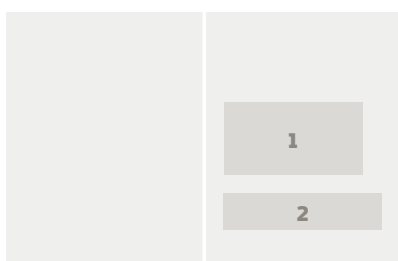
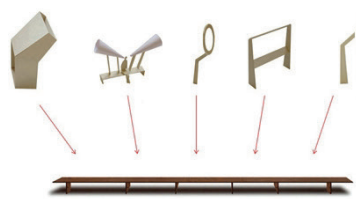
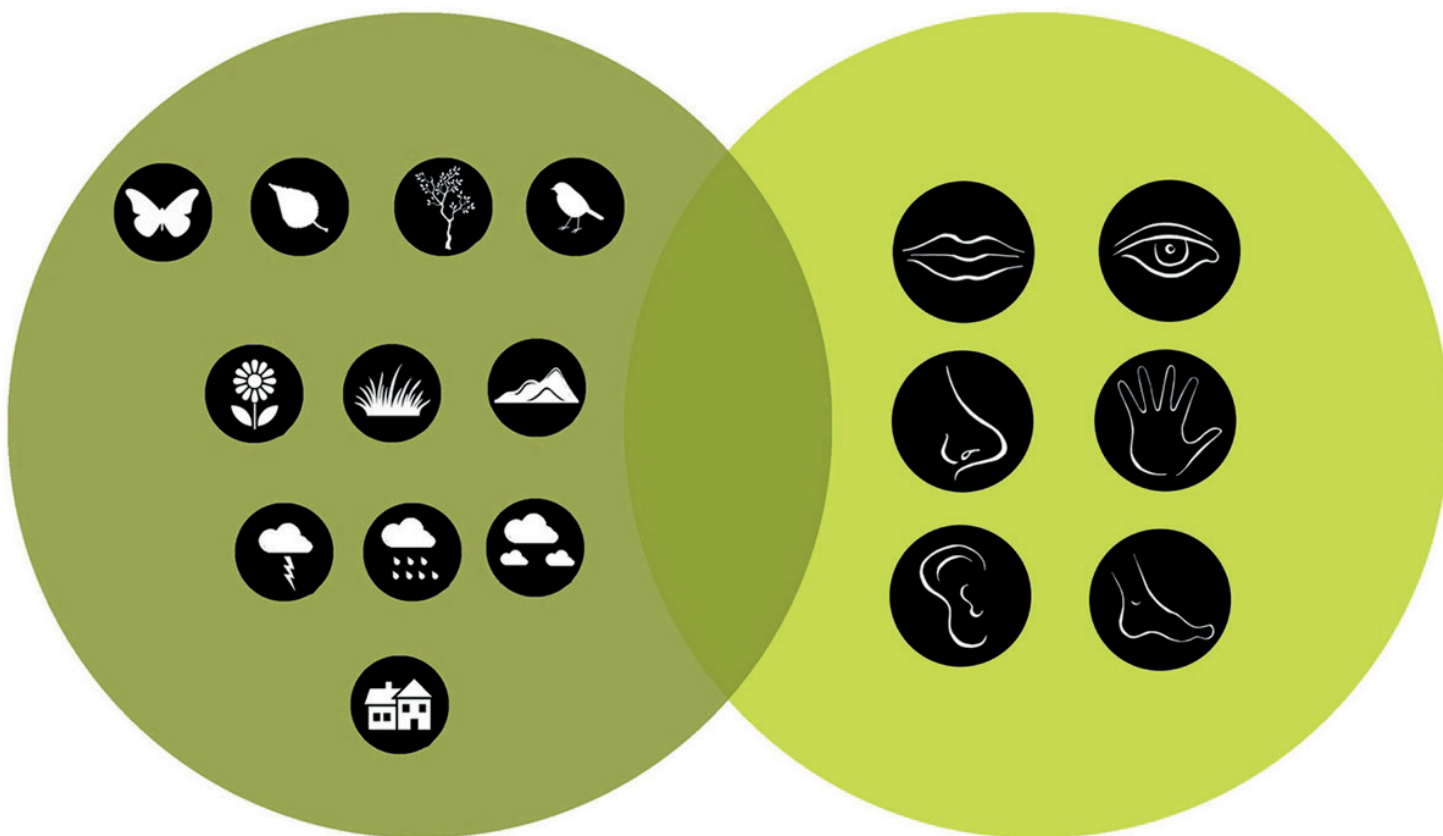
Finally, the third part is dedicated to the development of a landscape

project that goes from large-scale design with the master plan of series of sensory-trails that connect with the landscape of Normafa, to small-scale design or object level, with the projection of specific sensory devices, designed as interpretative links to communicate unique experiences of the site for each user (Figure 2).

CONCEPTUAL STRATEGY

The conductive thread is designed as a linking element that travels across the different landscapes of Normafa, drawing a new reading of the site (Figure 3). The multi-purpose sensory devices, designed as the key approaching elements that emerge from the conductive thread, emphasize specific perceptual points along the route and create new dialogues between the visitor and the surrounding landscape (Figure 4). The design of the network system, links the different landscape characters of Normafa and integrates its existing path network. The linking gates are conceived as landmarks that connect the five sensory trails and provide information about the trails which are designed according to the criteria of human movement, making the walk feasible for visitors, running nearly in the same elevation level.

¹ Master diploma theses, Faculty of Landscape Architecture and Urbanism, Budapest, Master of Landscape Design and Garden Art MLA, 2016.

1. Figure: The highlighted natural and cultural elements perceived by the senses (FIGURE IS DESIGNED BY THE AUTHOR)

2. Figure: Sensory devices emphasize

perceptual points along the conductive thread of the trail system (FIGURE IS DESIGNED BY THE AUTHOR)

SZERZŐK ÉS TÁMOGATÓK / AUTHORS & SPONSORS

BARDÓCZI SÁNDOR

tájépítésmérnök / *landscape architect*
címzetes egyetemi docens / *honorary*
assoc. professor

Email: bardoczi.sandor@gmail.com

IVAN JUAREZ

építész, tájépítész MLA / *architect*,
landscape architect, *Master of landscape*
design and garden art

Email: ivan@x-studio.tv

JÁKLI ESZTER

okl. tájépítész mérnök /
landscape architect

Email: jaklieszter18@gmail.com

JÁMBOR IMRE

ny. egyetemi tanár, DLA / *professor*

Email: jambor.imre.an@gmail.com

MANDEL MÓNIKA

okl. tájépítész mérnök /
landscape architect

Email: mandel.monika@gmail.com

M. SZILÁGYI KINGA

egyetemi tanár CSc, DLA / *professor*
főszerkesztő / *Editor in chief*

Szent István Egyetem
Tájépítészeti és Településtervezési Kar
Kert- és Szabadtértervezési Tanszék
Budapest 1118 Villányi út 35-43.
Email: szilagyi.kinga@tajk.szie.hu

ZELENÁK FRUzsINA

tájépítész / *landscape architect*
egy. tanársegéd / *univ. assistant*

Szent István Egyetem
Tájépítészeti és Településtervezési Kar
Kert- és Szabadtértervezési Tanszék
Budapest 1118 Villányi út 35-43.
Email: zelenak.fruzsina@tajk.szie.hu

VALKAI CSABA

építész / *architect*
egy. adjunktus / *assistant professor*

Szent István Egyetem
Tájépítészeti és Településtervezési Kar
Településtervezési Tanszék
Budapest 1118 Villányi út 35-43.
Email: valkai.csaba@tajk.szie.hu

MAGYAR ÉPÍTÉSZ KAMARA

ORMOS IMRE ALAPÍTVÁNY

A LAPSZÁM AZ EMBERI
ERŐFORRÁSOK MINISZTÉRI-
UMA ÚNKP-16-3-IV.1
KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI
KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT

SUPPORTED BY THE
ÚNKP-16-3-IV.1 NEW
NATIONAL EXCELLENCE
PROGRAM OF THE
MINISTRY OF HUMAN
CAPACITIES

NEMZETI KULTURÁLIS ALAP